

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

EITI
Extractive Industries
Transparency Initiative

 dixigroup ANALYTICS
ON DUTY

СТАНДАРТ ІПВГ 2023

ЗМІНИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Підготовка даного продукту стала можливою завдяки підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) у рамках проєкту "Прозорість Енергетичного Сектору", який виконує ГО "ДІКСІ ГРУП". Інформація, викладена в цьому матеріалі, є виключною відповідальністю ГО "ДІКСІ ГРУП" і за жодних обставин не може розглядатися як така, що відображає позицію USAID чи Уряду США.

© ГО «Діксі Груп», 2023 р.

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ	3
РЕКОМЕНДАЦІЇ	5
НАБУТТЯ ЧИННОСТІ ТА НОВІ ВИМОГИ СТАНДАРТУ ІПВГ	9
Антикорупційна діяльність	11
Енергетичний перехід.....	18
Гендерні, соціальні та екологічні аспекти.....	26
Збір доходів та розкриття контрактів	34

РЕЗЮМЕ

В даному аналітичному звіті наведений стислий опис змін до Стандарту Ініціативи прозорості видобувних галузей (ІПВГ), який було офіційно прийнято на міжнародному засіданні членів ІПВГ, що відбувалось 13-16 червня 2023 року в м. Дакар (Сенегал)¹.

Метою Стандарту ІПВГ є сприяння належному управлінню природними ресурсами за рахунок підвищення прозорості, посилення підзвітності та стимулювання публічних дискусій з означених питань.

За 10 років², з моменту першої публікації, Стандарт перетворився на загальний збір правил, що регулюють зміст та строки розкриття урядами та компаніями інформації щодо усіх аспектів видобувної діяльності (від способів надання прав на користування природними ресурсами до обсягів сплачених податків, шляхів розподілу доходів урядом та можливостей для громадян).

До Стандарту ІПВГ в редакції 2023 року (надалі - Стандарт 2023) кілька разів вносилися зміни, щоб забезпечити відповідність потребам зацікавлених сторін та глобальним процесам зеленої трансформації. Консультації з його розробки були спрямовані на те, щоб зібрати думки зацікавлених сторін щодо підвищення рівня узгодженості, фінансової ефективності та відповідальності за впровадження ІПВГ серед майже 60 країн-учасниць. До четвертої редакції - Стандарту 2023 - включено кілька нових та уточнених положень, які надають країнам можливості вирішувати найактуальніші на сьогодні проблеми, пов'язані з управлінням природними ресурсами.

Вперше до Стандарту 2023 включено рекомендації стосовно розкриття інформації пов'язаної з процесом енергетичного переходу, що відкриває його потенційні можливості як інструменту для діалогу щодо змін в енергетичному секторі, який зараз стрімко розвивається.

Також нова редакція Стандарту ІПВГ доповнена рекомендаціями, які дозволять усунути корупційні ризики, сприятимуть гендерній рівності та підвищенню збору доходів до державних бюджетів.

¹ EITI launches 2023 EITI Standard. EITI Members' Meeting formally adopts the 2023 EITI Standard: <https://eiti.org/news/eiti-launches-2023-eiti-standard>

² Ініціатива, що зараз відома як ІПВГ, розпочала свій розвиток з першої заяви про принципи ІПВГ, узгодженої на конференції в Ланкастер Хаусі в червні 2003 року. Стандарт ІПВГ був вперше представлений у 2013 році і з тих пір регулярно переглядався з урахуванням змін у видобувному секторі та потреб зацікавлених сторін: <https://eiti.org/our-history>

Стандарт 2023 **приділяє більше уваги важливій ролі національних багатосторонніх груп у вирішенні актуальних питань у сфері імплементації ІПВГ**, що відповідають національним пріоритетам, а також у стимулюванні публічних дискусій з питань управління природними ресурсами, мінімізації впливу видобувної діяльності на місцеве населення та довкілля, розподіл доходів тощо. У цій редакції Стандарту ІПВГ також більш повно розглядається кустарний та дрібномасштабний видобуток корисних копалин. **Докладну порівняльну таблицю вимог Стандарту ІПВГ у редакціях 2019 та 2023 років представлено у Додатку 1.**

З метою приведення українського законодавства, що регулює процес впровадження ІПВГ в Україні та дотичні аспекти розкриття даних суб'єктами господарювання, до вимог Стандарту 2023, ми також провели аналіз чинних нормативно-правових актів та надали рекомендації щодо запровадження змін.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

За результатами аналізу української регуляторної та нормативно-правової бази на відповідність вимогам Стандарту ІПВГ 2023 пропонуються наступні рекомендації для покращення процесу звітності в межах ІПВГ:

Багатосторонній групі ІПВГ

- 1) **включити** до робочого плану впровадження ІПВГ в Україні на 2024 рік розгляд питань, пов'язаних з гендерною рівністю, енергетичним переходом, збором доходів, кустарним і дрібномасштабним видобутком та іншими ключовими питаннями управління видобувним сектором, а також додаткові заходи, пов'язані з антикорупційною політикою; передбачити консультації з ключовими зацікавленими сторонами щодо означених питань (**вимоги 1.4., 1.5., 2.1. та 7.1.**);
- 2) **розглянути** в ході засідань БГ ІПВГ, прийняти обґрунтоване рішення та задокументувати обговорення з питань щодо:

- подання даних про кінцевих бенефіціарних власників, якими є політично значущі особи (РЕР) незалежно від частки володіння, та необхідності законодавчих змін для реалізації цього завдання (**вимога 2.5.**);
- подання більш детальної інформації (у разі наявності) про працівників (кількість працівників за окремими видобувними проєктами, кількість місцевих жителів та іноземних громадян, розміри середньомісячних заробітних плат жінок і чоловіків для кожного професійного рівня працівників) (**вимога 6.3.**);
- висвітлення у національних звітах ІПВГ даних про: проведені процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД) у сфері користування надрами; звіти післяпроектного моніторингу діяльності видобувних компаній; процедури проведення стратегічної екологічної оцінки (СЕО); моніторингові звіти за результатами оцінювання наслідків реалізації документів державного планування, дотичних до енергетики та видобувних галузей, охоплених процедурою СЕО; випадки зупинення чи анулювання спецдозволів через порушення природоохоронного законодавства та умов користування надрами, що призвели до негативних наслідків для довкілля чи населення; результати проведення перевірок надрокористувачів Держекоінспекцією (виявлені та усунені порушення); результати проведення екологічних аудитів надрокористувачів, виявлені порушення та випадки притягнення до відповідальності (**вимога 6.4.**);
- можливості збору даних та висвітлення інформації про кустарний та дрібномасштабний видобуток корисних копалин (**вимога 3.2.**);
- визначення понять Додаток, Доповнення та/або Додаткова угода до договору (угоди) щодо користування надрами з метою подальшого внесення цих визначень до Закону України "Про забезпечення прозорості у видобувних галузях" (**вимога 2.4.**);
- детального розгляду процесуальних питань видачі спецдозволів та передачі ділянок надр у користування за умови оновлення законодавчих норм та запровадження прискорених або "спрощених" процесів видачі або передачі спецдозволів на користування надрами (особливу увагу приділити порівнянню різних методів та умов укладання договорів або різних процедур видачі спецдозволів), а також обґрунтування вибору застосування певної процедури передачі спецдозволів на користування надрами (**вимога 2.2.**);

- розкриття / нерозкриття антикорупційних політик видобувних компаній (оскільки відповідно до чинного законодавства, розробка та прийняття антикорупційних програм є обов'язковою вимогою тільки для частини компаній, для них можливо передбачити обов'язкове розкриття зазначеної інформації, а для інших – на добровільних засадах) (**вимоги 1.2. та 2.6.**);
- розкриття/нерозкриття державою прогнозованих доходів від видобувного сектора, а видобувними компаніями – даних щодо прогнозованих показників видобутку корисних копалин та запланованих проектних витрат на наступні роки (**вимога 5.3.**);
- доцільності та можливості запровадження вимоги розкриття договорів між видобувними компаніями та органами місцевого самоврядування на виконання соціальних проектів та оцінювання виконання юридичних або договірних зобов'язань щодо соціальних та екологічних витрат в рамках таких договорів (**вимоги 5.2. та 6.1.**);
- розгляду можливих підходів до збору дезаггегованих даних щодо експорту корисних копалин (за окремими проектами та/або фінансовими операціями) (**вимога 3.3.**);

- надання рекомендацій видобувним компаніям щодо необхідності висвітлення на добровільних засадах на своїх інформаційних ресурсах додаткової інформації про підходи до управління соціальними, гендерними, екологічними питаннями/ризиками та результатів їх застосування (**вимога 6.4.**);
- подання державними підприємствами у своїх звітах або консолідованих звітах про платежі на користь держави відомостей про бенефіціарних власників своїх агентів чи посередників, постачальників та підрядників (**вимога 2.6.**);
- зниження порогової частки бенефіціарної власності для подання даних про кінцевих бенефіціарних власників видобувними компаніями до 10% (**вимога 2.5.**), з пропозицією відповідної законодавчої ініціативи;
- можливості підготовки стислого опису механізмів формування ставки податку на викиди вуглецю для представлення цієї інформації у звітах ІПВГ (**вимога 2.1.**);
- визначення видів корисних копалин, у т. ч. таких, що є критичною сировиною для виробництва низьковуглецевих технологій, та прийняття рішення щодо включення відомостей про їх запаси до контекстної частини майбутніх звітів ІПВГ (**вимога 3.1.**);
- подання дезаггегованих (детальних) даних про викиди парникових газів незалежно від їх обсягів та відповідно до передових стандартів розкриття інформації про викиди (**вимога 3.4.**);
- подання інформації про структуру власності, включаючи повний ланцюжок юридичних осіб, що ведуть до бенефіціарного власника, у переліку додатків або в окремому пункті звіту та консолідованого звіту про платежі на користь держави (**вимога 2.5.**);
- можливості запровадження вимоги щодо розкриття структури власності для всіх видобувних компаній, що звітують в рамках ІПВГ (**вимога 2.5.**);
- доцільності запровадження регуляторних змін з метою посилення ролі громадськості у взаєминах з видобувними компаніями (**вимога 2.2.**);
- можливості збору детальних даних щодо отримання вигоди від соціальних та інфраструктурних проектів, що фінансуються видобувними компаніями (кількості осіб, що отримують вигоди від таких проектів, їх співвідношення за віком і статтю, а також інформації щодо врахування інтересів жінок та інших маргіналізованих груп населення при плануванні соціальних проектів та програм) (**вимоги 5.2. та 6.1.**);
- доцільності оцінювання гендерних аспектів впливу видобувної діяльності на місцеве населення та працівників, запровадження критеріїв визначення такого впливу, можливості законодавчого закріплення цих критеріїв з метою використання їх в ході проведення ОВД, SEO та заходів моніторингового контролю (**вимога 6.4.**);
- можливості збору та розкриття даних про задекларовані витрати компаній, понесені з моменту початку проекту, а також в межах звітного періоду з розбивкою за проектами, деталізовані за операційними й капітальними витратами (**вимога 4.10.**);

- 3) при погодженні технічних завдань на підготовку майбутніх звітів ІПВГ передбачити розділ у контекстній частині або створення відповідного розділу на веб-сайті Порталу даних видобувної галузі України та/або на веб-сайті Міністерства енергетики України, де буде розміщено інформацію про:
- національні зобов'язання, політики, плани та реформи України, що стосуються енергетичного переходу та державної підтримки видобувного сектору (**вимога 2.1.**);
 - проведення консультацій з громадами з метою погодження планованої діяльності, включаючи результати громадських обговорень в ході процедури ОВД, опис процесу консультацій, дані щодо кількості осіб, що брали участь в консультаціях, із гендерною деталізацією, а також стислий опис процесу збору та розгляду пропозицій щодо впливу проєкту (**вимога 2.2.**);
 - висвітлення методик розрахунку обсягів і вартості експорту, існуючих механізмів моніторингу та перевірки точності даних про експорт та, за можливості, результатів таких перевірок, включаючи будь-які недоліки, пов'язані з повнотою та достовірністю загальнодоступних даних про експорт (**вимога 3.3.**);
 - детального аналізу та огляду нормативно-правової бази, що регулює здійснення контролю та перевірок достовірності даних про видобуток та облік балансових запасів, а також наявності у відкритому доступі даних про результати проведення державної експертизи оцінки запасів корисних копалин та здійснення контролю за правильністю обліку, стану та руху запасів корисних копалин на підприємствах з метою виявлення недоліків в існуючих механізмах моніторингу та перевірки точності даних про видобуток та запаси (**вимога 3.2.**);
 - розкриття нормативно-правової бази, державних політик, а також вжитих заходів для моніторингу витрат видобувних компаній та управління ризиками щодо втрати доходів (**вимога 4.10.**);
- 4) узгодити та затвердити підходи до забезпечення високої надійності даних для розкриття інформації про неподаткові доходи відповідно до вимог 2, 3, 5 та 6 Стандарту 2023 (**вимога 4.9.**);
- 5) організувати адвокаційну кампанію з метою прискорення зняття грифу секретності з даних про балансові запаси корисних копалин, що становлять державну таємницю.

Міненерго

- 1) ініціювати спільно представниками БГ ІПВГ формування робочої групи для роботи над розробкою законопроекту про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою забезпечення відповідності Стандарту 2023;
- 2) в законопроекті передбачити регулювання всіх обов'язкових питань, перелічених у другому пункті рекомендацій для БГ ІПВГ, та частини або усіх рекомендованих питань, за якими було отримано схвальне рішення БГ ІПВГ;
- 3) організувати розробку методології прогнозування доходів держави від видобувного сектору, включаючи основні припущення, пов'язані з прогнозованими рівнями видобутку, проєктними витратами та цінами на продукцію, а також необхідність енергетичного переходу та кліматичні ризики, ініціювати розробку та затвердження на рівні Уряду України порядку підготовки таких прогнозованих оцінок;
- 4) розробити та затвердити нормативно-правові акти для забезпечення надійного функціонування «Електронної системи подання та аналізу звітності ІПВГ».

Міндовкілля

ініціювати внесення змін до Закону України “Про оцінку впливу на довкілля” щодо оприлюднення в обов’язковому порядку текстів звітів післяпроектного моніторингу;

ініціювати внесення змін до Закону України “Про екологічний аудит” щодо оприлюднення звітів та висновків обов’язкового екологічного аудиту.

Кабінету Міністрів України

Внести зміни до форм звітності ІПВГ, передбачивши:

- подання інформації про структуру власності, включаючи повний ланцюжок юридичних осіб, що ведуть до бенефіціарного власника, у переліку додатків або в окремому пункті звіту та консолідованого звіту про платежі на користь держави;
- окрему графу для подання інформації про РЕР у формах звітності ІПВГ;
- додаткові графи для інформації про кількість працівників у розрізі окремих видобувних проєктів, кількість місцевих жителів та іноземних громадян та розміри середньомісячних заробітних плат жінок і чоловіків для кожного професійного рівня працівників;
- інші додаткові пункти звітності, відповідно переліку даних, визначеному БГ ІПВГ для звітування.

НАБУТТЯ ЧИННОСТІ ТА НОВІ ВИМОГИ СТАНДАРТУ ІПВГ

Оцінка країн, що впроваджують ІПВГ, відповідно до вимог Стандарту 2023 буде проводитися починаючи з **1 січня 2025 року**. Таким чином, протягом 2023-2024 рр. країни-учасниці ІПВГ мають запровадити зміни на національному рівні та, за потреби, прийняти необхідні нормативно-правові акти. Для спрощення переходу до Стандарту 2023, країнам рекомендується внести відповідні зміни до свого наступного робочого плану ІПВГ та циклу звітності.

Вимога 1.5. Стандарту 2023, що стосується робочого плану та моніторингу, тепер надає багатостороннім групам зацікавлених осіб більш гнучкі можливості для адаптації процесу впровадження ІПВГ з урахуванням місцевих пріоритетів³.

³ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

Стандарт 2023 запроваджує вимоги, спрямовані на розвиток видобувного сектору та покращення розуміння впливу енергетичного переходу на нього, подолання корупційних ризиків, покращення управління доходами від видобувного сектору та сприяння гендерній рівності⁴:

Антикорупційна діяльність

Розширення можливостей країн та компаній щодо використання платформи ІПВГ для виявлення та усунення корупційних ризиків у секторі видобутку природних ресурсів.

- Компанії мають розкривати свою **політику в сфері протидії корупції**. Державні підприємства (ДП) заохочуються до розкриття **відомостей про бенефіціарних власників своїх агентів чи посередників, постачальників та підрядників**.
- Країни заохочуються до застосування **більш низького порогового значення частки власності (у розмірі не менше 10%)** для подання звітних відомостей про бенефіціарних власників видобувних компаній.

Енергетичний перехід

Сприяння розкриттю інформації та публічним дискусіям на тему наслідків енергетичного переходу, що дозволяє отримати уявлення про відповідну політику, а також про очікувані доходи країн у результаті видобутку нафти, газу та інших корисних копалин у разі різних варіантів розвитку подій на ринку.

- Рекомендовано розкривати **інформацію про вплив державної політики, пов'язаної з енергетичним переходом, на видобувну промисловість**, а також дані про **державні субсидії (дотації)**, що діють у видобувному секторі, й **механізми розрахунку тарифів або податків на вуглецеві викиди**.
- Компанії та країни заохочуються до розкриття інформації про **підтверджені запаси корисних копалин, у т. ч. тих, що використовуються для виробництва низьковуглецевих технологій**, а також **дезагрегованих (детальних) даних про викиди ПГ** відповідно до провідних стандартів розкриття інформації про викиди.
- Очікується, що уряди розкриватимуть свої **прогнози щодо рівня доходів від видобутку корисних копалин, особливо тих, які необхідні для технологій, використовуваних у сфері відновлюваної енергетики**, або можливі сценарії ціноутворення.

Гендерні, соціальні та екологічні аспекти

Для того, щоб управління природними ресурсами здійснювалося в інтересах усіх громадян, були доповнені положення, що стосуються сприяння різноманіттю в процесах прийняття рішень та розкриття інформації з урахуванням гендерних, соціальних та екологічних аспектів.

- Очікується розкриття інформації про особливості **проведення компаніями консультацій з громадськістю перед отриманням ліцензії або дозволу**.
- Включено нові вимоги, які дозволять зрозуміти, **які вигоди жінкам приносять витрати компаній на соціальні потреби**. Передбачено розкриття **більш детальної інформації про зайнятість жінок на різних професійних рівнях та інформації про різницю між середнім заробітком працівників чоловічої та жіночої статі**.

Збір доходів

Нові та уточнені положення передбачають розкриття більш повної та детальної інформації, що потенційно дозволить країнам зміцнити свою податкову базу та збільшити доходи.

- Передбачено розкриття **даних про видобуток та експорт із розбивкою за проектами або операціями**. Країни зобов'язані розкривати інформацію про те, як проводиться контроль та перевіряється достовірність даних про видобуток та експорт, а також про **моніторинг витрат компаній**.
- Компанії заохочуватимуться до розкриття інформації про **майбутні плани щодо обсягів видобутку** - на запит багатосторонньої групи зацікавлених осіб.

⁴ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

Антикорупційна діяльність

Із 2020 року ІПВГ активізує свою роботу у сфері протидії корупції, наголошуючи на унікальній можливості усувати корупційні та управлінські ризики в секторі за рахунок впровадження ІПВГ. У Стандарті 2023 боротьба з корупцією вперше явно включена в цілі та текст кількох вимог ІПВГ. Вони містять положення, завдяки яким країни, що впроваджують ІПВГ, зможуть виявляти сфери, особливо вразливі до корупції, на всіх етапах ланцюжка створення вартості у видобувному секторі без обтяжливих вимог до звітності. Крім того, всі компанії, які беруть участь у звітності ІПВГ, тепер мають розкривати свою політику в сфері протидії корупції.

Включення питань боротьби з корупцією до цілей ІПВГ та роботу багатосторонньої групи зацікавлених осіб

Вимоги 1.4., 1.5., 2.1. та 7.1.

Необхідність усунення корупційних ризиків у нафтогазовій та гірничодобувній галузях відображено у низці вимог ІПВГ, у тому числі у вимогах щодо ліцензування та прозорості бенефіціарної власності. Багатосторонні групи зацікавлених осіб зобов'язані розглядати питання, пов'язані з управлінням видобувним сектором, у тому числі питання, пов'язані з корупцією, щоб зосередити зусилля на підвищенні ефективності заходів щодо боротьби з корупцією під час впровадження ІПВГ, та на вирішенні інших проблем у сфері управління, актуальних для конкретної держави⁵.

Ситуація зараз та рекомендації

Робочий план впровадження ІПВГ в Україні у 2023 році містить ціль щодо включення ІПВГ до ключових документів Уряду України, що спрямовані на втілення реформ та боротьбу з корупцією⁶ і не передбачає інших задач, пов'язаних з антикорупційною боротьбою.

До робочого плану впровадження ІПВГ в Україні у 2024 році **рекомендується** включити на розгляд (у т. ч. в ході засідань БГ ІПВГ) питання щодо гендерної рівності, енергетичного переходу, збору доходів, кустарного і дрібномасштабного видобутку (де це можливо) та інших аспектів управління видобувним сектором, а також передбачити додаткові заходи, пов'язані з антикорупційною політикою, та консультації з ключовими зацікавленими сторонами щодо зазначених питань.

⁵ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

⁶ Робочий план впровадження ІПВГ в Україні у 2023 році: <https://eiti.org.ua/documents/robochyy-plan-vprovadzhenia-ipv-h-v-ukraini-u-2023-rotsi/>

Розкриття компаніями інформації про політику та практику протидії корупції

Вимоги 1.2. та 2.6.

У Стандарті 2023 запроваджено нові вимоги, які дозволяють отримати уявлення про дії, що вживаються компаніями з метою протидії корупції. Очікується, що всі компанії, які звітують в рамках ІПВГ, включаючи ДП, будуть публікувати політики в галузі протидії корупції з описом підходів, які компанії застосовують для управління корупційними ризиками. Окрім того, очікується, що компанії, які беруть участь у роботі багатосторонніх груп зацікавлених осіб, будуть застосовувати суворі процедури комплексної перевірки (due diligence) з метою зміцнення репутації процесу ІПВГ.

За наявності практичної можливості, ДП заохочуються до розкриття відомостей про бенефіціарних власників своїх агентів чи посередників, постачальників та підрядників. Ця інформація сприяє виявленню зв'язків із політично значущими особами (PER) та інших ситуацій, що можуть спричинити конфлікт інтересів⁷.

Стандартом 2023 також передбачено обов'язкове публічне розкриття інформації ДП про свою перевірену фінансову звітність або основні фінансові статті (бухгалтерський баланс, звіт про прибутки та збитки, рух грошових коштів тощо), якщо фінансові звіти є недоступними. У попередній редакції Стандарту була ця вимога, але не в категорії обов'язкових. У разі наявності правових та регуляторних бар'єрів, що перешкоджають своєчасному розкриттю перевіреної фінансової звітності, ДП повинні їх чітко задокументувати.

Ситуація зараз та рекомендації

- Відповідно до частини 2 статті 62 Закону України “Про запобігання корупції”⁸ розробка та затвердження антикорупційних програм є обов'язковою для:

- 1) державних, комунальних підприємств, господарських товариств (у яких державна або комунальна частка перевищує 50 відсотків), де середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує п'ятдесят осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період перевищує сімдесят мільйонів гривень;
- 2) юридичних осіб, які є учасниками процедури закупівлі відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі», якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 20 мільйонів гривень.

У частині 3 цієї статті зазначено, що текст антикорупційної програми повинен перебувати у постійному відкритому доступі для працівників юридичної особи, але при цьому вимога публікувати антикорупційні програми на веб-сайтах для публічного доступу відсутня.

Враховуючи вищезазначені умови, частина видобувних компаній підпадає під вимогу обов'язкової розробки антикорупційної програми. Водночас, інша частина видобувних компаній, що звітує в рамках ІПВГ, не охоплена цим Законом.

Оскільки вимога розкриття політики в галузі протидії корупції в Стандарті 2023 не відноситься до категорії обов'язкових, то **БГ ІПВГ рекомендується розглянути** питання розкриття/нерозкриття антикорупційних політик в ході свого засідання, прийняти обґрунтоване рішення та задокументувати свої обговорення.

Враховуючи те, що для частини видобувних компаній, що працюють в Україні, розробка та прийняття антикорупційних політик є обов'язковими відповідно до чинного законодавства,

⁷ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

⁸ Закон України “Про запобігання корупції” №1700-VII від 14.10.2014 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n660>

рекомендується забезпечити розкриття цієї інформації в рамках звітності ІПВГ, прийнявши зміни до Закону України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» та форм звітності, затверджених постановою КМУ⁹. Для тих видобувних компаній, які розробили антикорупційні програми в обов'язковому порядку згідно із Законом України «Про запобігання корупції», вбачається доцільним передбачити обов'язкове розкриття, для інших компаній – на добровільних засадах.

- Суб'єкти господарювання обираються до складу БГ ІПВГ на зборах з формування складу Багатосторонньої групи відповідно до Положення про багатосторонню групу з імплементації Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях¹⁰. У зборах мають право брати участь представники компаній, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, розкриття інформації щодо яких є обов'язковим відповідно до Закону України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях»¹¹.

Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон про фінмоніторинг)¹² передбачено, що суб'єкти первинного фінансового моніторингу (банки, страховики, брокери, кредитні спілки, ломбарди, оператори платіжних систем, товарні та інші біржі, адвокатські бюро, нотаріуси, юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги та інші суб'єкти, визначені частиною 2 статті 6 Закону) зобов'язані здійснювати належну перевірку нових клієнтів, а також існуючих клієнтів (частина 2 статті 8). При цьому поняття «належна перевірка» (п. 34 частини 1 статті 1) має значення, еквівалентне значенню поняття *due diligence* у статті 13 Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/849 від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, про внесення змін до Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 648/2012 та про скасування Директиви Європейського Парламенту і Ради 2005/60/ЄС та Директиви Комісії 2006/70/ЄС¹³.

Довідково:

Відповідно до пункту 34 частини 1 статті 1 Закону про фінмоніторинг належна перевірка – це заходи, що включають:

- ідентифікацію та верифікацію клієнта (його представника);
 - встановлення кінцевого бенефіціарного власника клієнта або його відсутності, у тому числі отримання структури власності з метою її розуміння, та даних, що дають змогу встановити кінцевого бенефіціарного власника, та вжиття заходів з верифікації його особи (за наявності);
 - встановлення (розуміння) мети та характеру майбутніх ділових відносин або проведення фінансової операції;
-

⁹ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 858 “Деякі питання забезпечення прозорості у видобувних галузях”: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-2020-%D0%BF#Text>

¹⁰ Наказ Міністерства енергетики України від 08.09.2020 р. №580 “Про затвердження Положення про багатосторонню групу з імплементації Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях”: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1055-20#Text>

¹¹ Закон України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” №2545-VIII від 18.09.2018 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

¹² Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” №361-IX від 06.12.2019 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

¹³ Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32015L0849>

-
- проведення на постійній основі моніторингу ділових відносин та фінансових операцій клієнта, що здійснюються у процесі таких відносин, щодо відповідності таких фінансових операцій наявній у суб'єкта первинного фінансового моніторингу інформації про клієнта, його діяльність та ризик (у тому числі, в разі необхідності, про джерело коштів, пов'язаних з фінансовими операціями);
 - забезпечення актуальності отриманих та існуючих документів, даних та інформації про клієнта.
-

Таким чином, вимога щодо проведення процесів комплексної перевірки (due diligence) компаній-кандидатів, які бажають увійти до складу БГ ІПВГ, вже виконується в Україні відповідно до законодавства.

- Частиною 1 статті 6 Закону України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” визначено, що у звіті про платежі на користь держави суб'єкти господарювання подають інформацію щодо кінцевих бенефіціарних власників та їх належності до політично значущих осіб відповідно до Закону про фінмоніторинг¹⁴. При цьому вимоги розкриття інформації про бенефіціарних власників агентів, посередників, постачальників та підрядників, що мають партнерські відносини з державними видобувними компаніями, в українському законодавчому полі відсутні.

Означена вимога у Стандарті 2023 носить рекомендаційний характер. Утім, Україна має можливості для її реалізації, оскільки відповідно до Закону про фінмоніторинг подання даних про кінцевих бенефіціарних власників у порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», є обов'язковим для всіх суб'єктів господарювання в Україні, за виключенням тих, що перелічені у частині 8 статті 5¹ Закону про фінмоніторинг. А отже, розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників інших юридичних осіб не порушить комерційної таємниці чи правових норм.

Довідково:

Вимоги частини 8 статті 5¹ Закону про фінмоніторинг щодо подання інформації про кінцевих бенефіціарних власників не поширюються на:

- політичні партії, структурні утворення політичних партій,
- професійні спілки, їх об'єднання, організації профспілок, передбачені статутом профспілок та їх об'єднань,
- творчі спілки, місцеві осередки творчих спілок,
- організації роботодавців, їх об'єднання,
- адвокатські об'єднання, адвокатські бюро,
- організації, що здійснюють професійне самоврядування у сфері нотаріату,
- державні органи, органи місцевого самоврядування, їх асоціації,
- публічні компанії (юридичні особи, створені у формі публічного акціонерного товариства, акції яких допущені до торгів принаймні на одній фондовій біржі (регульованому ринку) з переліку іноземних фондових бірж (регульованих ринків), який формується в порядку¹⁵, визначеному Кабінетом Міністрів України, на які розповсюджуються вимоги щодо розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників, рівнозначні тим, що були прийняті Європейським Союзом),

¹⁴ Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” №361-IX від 06.12.2019 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

¹⁵ Постанова Кабінету Міністрів України від 13 червня 2023 р. № 602 “Про затвердження Порядку формування переліку іноземних фондових бірж (регульованих ринків), на які розповсюджуються вимоги щодо розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників”: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/602-2023-%D0%BF#n9>

-
- державні та комунальні підприємства, установи, організації,
 - торгово-промислові палати,
 - державні пенсійні фонди,
 - житлово-будівельні кооперативи, дачні (дачно-будівельні) кооперативи, садівничі та гаражні (гаражно-будівельні) кооперативи (товариства),
 - об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, асоціації власників житлових будинків,
 - внесені до Реєстру неприбуткових установ та організацій сільськогосподарські кооперативи, сільськогосподарські кооперативні об'єднання,
 - відокремлені структурні підрозділи із статусом юридичної особи (крім відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації).
-

У зв'язку з цим **рекомендується** на засіданні БГ ІПВГ розглянути питання подання державними підприємствами (ДП) у своїй звітності відомостей про бенефіціарних власників своїх агентів чи посередників, постачальників та підрядників, а також визначити можливість внесення змін до Закону України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» та включення відповідного пункту до переліку відомостей, які мають подавати ДП в межах звіту про платежі на користь держави.

- Законом України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” та формою звіту про платежі на користь держави¹⁶ передбачено, що компанії надають у додатках копії аудиторських звітів за звітний період.

Довідково:

Обов'язковий аудит фінансової звітності - це аудит фінансової звітності (консолідованої фінансової звітності) суб'єктів господарювання, які відповідно до законодавства зобов'язані оприлюднити або надати фінансову звітність (консолідовану фінансову звітність) користувачам фінансової звітності разом з аудиторським звітом, що проводиться суб'єктами аудиторської діяльності на підставах та в порядку, передбачених Законом України “Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність”¹⁷.

Порядок подання та оприлюднення фінансової звітності визначено статтею 14 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”¹⁸. Крім того, стаття 14 цього Закону визначає перелік підприємств, діяльність яких підлягає обов'язковому аудиту та оприлюдненню фінансової звітності разом з аудиторським висновком на своїй веб-сторінці. До цього переліку віднесені всі суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях.

Таким чином, в українському законодавстві закріплена вимога щодо обов'язкового публічного розкриття інформації видобувними компаніями, у т. ч. ДП, про свою перевірену фінансову звітність. Проте, у березні 2022 року у відповідне законодавство були внесені зміни, якими передбачено, що на період дії воєнного стану, а також протягом трьох місяців після його припинення чи скасування застосовується звільнення від відповідальності за несвоєчасне оприлюднення річної фінансової звітності та річної консолідованої фінансової звітності разом з відповідними аудиторськими звітами, звітом про управління, консолідованим звітом про управління, звітом про платежі на користь держави та консолідованим звітом про платежі на користь держави, складання та оприлюднення яких передбачено законодавством¹⁹.

¹⁶ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 858 “Деякі питання забезпечення прозорості у видобувних галузях”: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-2020-%D0%BF#Text>

¹⁷ Закон України “Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність” №2258-VIII від 21.12.2017 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>

¹⁸ Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” №996-XIV від 16.07.1999 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#n237>

¹⁹ Пп.4-1 п.1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» №2115-IX від 03.03.2022 р. (у редакції від 10.08.2022 р.):

Порогові значення частки власності для звітності про бенефіціарів

Вимога 2.5.

Більш низькі порогові значення для включення до звітності відомостей про бенефіціарних власників нафтових, газових та гірничодобувних компаній дозволяють громадськості отримати повніше уявлення про те, хто отримує вигоду від природних ресурсів. Наразі Стандарт 2023 заохочує країни до застосування порогового значення частки власності у розмірі не менше 10%. Це означає, що відомості про будь-яку фізичну особу, яка прямо чи опосередковано володіє зазначеною вище часткою акцій компанії або більшою часткою, підлягають розкриттю як відомості про бенефіціарного власника.

Країни повинні запитувати у компаній відомості про РЕР, які безпосередньо чи опосередковано володіють частками підприємства, незалежно від величини у їх частки. Ця інформація необхідна для виявлення ситуацій конфлікту інтересів. Компанії також заохочуються до розкриття інформації про свою структуру володіння, включаючи повний ланцюжок власників²⁰.

ДП зобов'язані розкривати назву держави (держав), яка володіє або контролює ДП, рівень володіння та деталі щодо того, як здійснюється володіння або контроль. Якщо ДП не повністю належить державі, інформація про бенефіціарних власників повинна розкриватися відповідно до вимоги 2.5 (с), на загальних засадах.

Ситуація зараз та рекомендації

- Як було зазначено вище, видобувні компанії у своїй звітності в рамках ІПВГ подають інформацію щодо кінцевих бенефіціарних власників та їх відношення до політично значущих осіб відповідно до Закону про фінмоніторинг²¹. Пункт 30 частини 1 статті 1 цього Закону визначає кінцевого бенефіціарного власника як будь-яку фізичну особу, яка здійснює вирішальний вплив (контроль) на діяльність клієнта та/або фізичну особу, від імені якої проводиться фінансова операція. При цьому ознакою здійснення прямого або непрямого вирішального впливу на діяльність визначено безпосереднє володіння фізичною особою часткою у розмірі не менше 25 відсотків статутного (складеного) капіталу або права голосу юридичної особи.

Таким чином, виконання вимоги 2.5. Стандарту 2023 щодо застосування порогового значення частки власності у розмірі не менше 10% можливе за умови внесення змін до Закону про фінмоніторинг та/або визначення окремих умов щодо подання даних про кінцевих бенефіціарних власників видобувними компаніями.

Оскільки ця вимога не відноситься до категорії обов'язкових, то БГ ІПВГ має розглянути питання зниження порогової частки власності для подання даних про кінцевих бенефіціарних власників видобувними компаніями, та у випадку позитивного рішення спільно з профільними міністерствами, що входять до складу БГ ІПВГ, розробити проєкт закону щодо внесення відповідних змін до Закону про фінмоніторинг.

- Відповідно до частини 8 статті 11 Закону про фінмоніторинг в ході проведення належної перевірки суб'єкт первинного фінансового моніторингу визначає належність клієнта або кінцевого бенефіціарного власника клієнта до РЕР, членів їх сімей або пов'язаних з ними осіб. А також зазначено, що з метою встановлення кінцевого бенефіціарного власника суб'єкт первинного фінансового моніторингу серед іншого вимагає та отримує від клієнта - юридичної особи – інформацію про структуру її власності.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>

²⁰ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

²¹ Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" №361-ІХ від 06.12.2019 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

Закон про фінмоніторинг не визначає конкретну частку бенефіціарної власності для отримання даних про РЕР, що дає можливість застосовувати порогове значення частки володіння, що дорівнює 25% або більше, для надання даних про кінцевих бенефіціарних власників. **Такі умови не задовольняють вимозі Стандарту 2023 щодо повного розкриття бенефіціарної власності РЕР незалежно від частки та рівня володіння.** Крім того, у чинній редакції Закону (зі змінами від 17.10.2023 р.) передбачено формування Єдиного державного реєстру національних публічних діячів²², порядок формування і ведення якого має визначити Кабінет Міністрів України.

Також зазначимо, що незважаючи на те, що частиною 1 статті 6 Закону України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”²³ передбачено подання інформації щодо належності кінцевих бенефіціарних власників до РЕР, у формах звітності ІПВГ²⁴ цей пункт відсутній.

Отже для виконання вимог Стандарту 2023 щодо повного розкриття бенефіціарної власності РЕР **рекомендується** внести зміни до Закону про фінмоніторинг, уточнивши, що подання даних про кінцевих бенефіціарних власників, якими є РЕР, здійснюється незалежно від частки володіння, а також передбачити окрему графу для подання інформації про РЕР у формах звітності ІПВГ.

- Частиною 1 статті 6 Закону України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”²⁵ визначені додаткові відомості, які суб’єкти господарювання державного сектора економіки зобов’язані розкривати у звіті про платежі на користь держави, у т. ч. інформацію про структуру власності такого суб’єкта господарювання та суб’єктів господарювання, у структурі власності яких такий суб’єкт господарювання є власником істотної участі. Проте у формах звітності ІПВГ²⁶ пункти щодо розкриття структури власності відсутні.

Для виконання вимог Стандарту 2023 Кабінету Міністрів України **рекомендується** внести відповідний пункт до форм звітності, передбачивши подання інформації про структуру власності, включаючи повний ланцюжок юридичних осіб, що ведуть до бенефіціарного власника, у переліку додатків або в окремому пункті звіту та консолідованого звіту про платежі на користь держави.

БГ ІПВГ **рекомендується** розглянути можливість запровадження вимоги щодо розкриття структури власності для всіх видобувних компаній, що звітують в рамках ІПВГ, та у разі позитивного рішення ініціювати відповідні зміни до Закону України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”.

²² Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” щодо політично значущих осіб” №3419-IX від 17.10.2023 р.:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3419-IX#Text>

²³ Закон України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” №2545-VIII від 18.09.2018 р. :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

²⁴ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 858 “Деякі питання забезпечення прозорості у видобувних галузях”: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-2020-%D0%BF#Text>

²⁵ Закон України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” №2545-VIII від 18.09.2018 р. :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

²⁶ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 858 “Деякі питання забезпечення прозорості у видобувних галузях”: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-2020-%D0%BF#Text>

Енергетичний перехід

Глобальний перехід до низьковуглецевої економіки впливає на весь ланцюжок створення вартості у видобувному секторі, починаючи з видачі ліцензій і закінчуючи доходами Державного бюджету. Енергетичний перехід перевизначає види даних, що збираються, інформацію, що розкривається, та діалог, необхідний для забезпечення підзвітності та належного управління в секторі видобутку природних ресурсів. Із 2020 року ІПВГ робить кроки до того, щоб глибше враховувати питання енергетичного переходу та його наслідків для багатих на природні ресурси країн. У Стандарті 2023 наголошується, що енергетичний перехід є міжсекторальним питанням, і країни, що впроваджують ІПВГ, заохочуються до розкриття інформації та публічних дискусій на тему його впливу на видобувні галузі та національну економіку. Багато уточнень, включених до інших тематичних розділів цього пояснювального документу, також актуальні у розрізі енергетичного переходу, наприклад видобуток та експорт ресурсів.

Уточнено політику, пов'язану з енергетичним переходом

Вимога 2.1.

У Стандарті 2023 запроваджено нові вимоги, орієнтовані на отримання громадськістю більш точного уявлення про вплив державної політики, пов'язаної з енергетичним переходом, на нафтогазову та гірничодобувну промисловість. Ця інформація може бути основою для проведення публічних дискусій щодо готовності країни до енергетичного переходу.

На додаток до розкриття зобов'язань та планів, урядам рекомендується розкривати інформацію про державні субсидії (дотації), що діють у видобувному секторі. Крім того, країни заохочуються до оприлюднення механізмів розрахунку тарифів або податків на вуглецеві викиди, а також інформації про будь-які реформи, що стосуються державної підтримки видобувного сектору²⁷.

Ситуація зараз та рекомендації

- Державні програми, плани, меморандуми та інші документи, що визначають державну політику у сфері енергетичного переходу, приймаються Верховною Радою у вигляді законодавчих актів та затверджуються указами Президента України, постановами, розпорядженнями Кабінету Міністрів України. Відповідно до статті 15 Закону України “Про доступ до публічної інформації”²⁸ нормативно-правові акти, акти індивідуальної дії (крім внутрішньоорганізаційних), прийняті суб'єктами владних повноважень, проекти рішень, що підлягають обговоренню, інформація про нормативно-правові

²⁷ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

²⁸ Закон України Про доступ до публічної інформації №2939-VI від 08.10.2023: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

засади діяльності підлягають обов'язковому оприлюдненню.

Таким чином, інформація про національні зобов'язання, політики та плани України щодо енергетичного переходу є відкритою, за виключенням тимчасового обмеження доступу до деяких стратегічних та програмних документів енергетичного сектору, обумовленого воєнним станом. Для висвітлення цієї інформації у звітах БГ ІПВГ **рекомендується** при погодженні технічних завдань на підготовку майбутніх звітів ІПВГ передбачити розділ у контекстній частині, де буде розміщена інформація про національні зобов'язання, політики та плани України щодо енергетичного переходу, а також реформи, що стосуються енергетичного переходу та державної підтримки видобувного сектору, або створення відповідного розділу на веб-сайті Порталу даних видобувної галузі України та/або на веб-сайті Міністерства енергетики України.

- Статтею 6 Закону України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”²⁹ передбачено, що компанії мають надавати інформацію про обсяги фінансування та допомоги, отримані від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також підконтрольних їм суб'єктів, зокрема обсяги державної допомоги. Суб'єкти господарювання державного сектора економіки додатково розкривають у звіті інформацію про фінансові відносини з державою, включаючи інформацію про сплачені на користь держави дивіденди, здійснені квазіфіскальні операції, залучені під державні гарантії кредити та інші фінансові ресурси. Звіт про отримані платежі включає інформацію про обсяги фінансування та допомоги, направлених отримувачем платежів суб'єкту господарювання, який здійснює діяльність у видобувних галузях (стаття 7). У формах звітності³⁰ зазначається підстава для отримання державної допомоги, вид та сума державної допомоги. Таким чином, вимога щодо розкриття інформації про державні субсидії та інші форми державної підтримки видобувних компаній має всі законодавчі підстави для виконання.

Проте, згідно з положеннями пункту 1 Закону України “Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни”³¹, фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи під час воєнного стану або стану війни, та протягом трьох місяців після його припинення/скасування мають право не подавати статистичну та фінансову звітність, зокрема, облікові, фінансові, бухгалтерські, розрахункові, аудиторські звіти та будь-які інші документи, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства в документальній та/або в електронній формі.

- Пунктом 243.4. Податкового кодексу України встановлено, що ставка податку за викиди двоокису вуглецю становить 30 грн за 1 тону. Дана ставка оподаткування була встановлена Законом України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень”³². Проте в пояснювальній записці³³ до відсутнє обґрунтування та опис механізму ціноутворення ставки на викиди вуглецю.

Станом на грудень 2023 року, в Україні не здійснювався ефективний моніторинг викидів парникових газів (ПГ), незважаючи на те, що з 1 січня 2021 року було введено в дію Закон України №377-IX “Про

²⁹ Закон України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” №2545-VIII від 18.09.2018 р. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

³⁰ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 858 “Деякі питання забезпечення прозорості у видобувних галузях”: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-2020-%D0%BF#Text>

³¹ Закон України “Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни” №2115-IX від 12.10.2022 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>

³² Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень” №1914-IX від 30.11.2021 р. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1914-20#n467>

³³ Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень. Пояснювальна записка (03.06.2021 р.): <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/750689>

засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів” (МЗВ)³⁴, яким крім іншого передбачена гармонізація законодавства України зі стандартами права ЄС та впровадження положення Директиви 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі дозволами на викиди. Це дасть змогу запустити механізм дієвого моніторингу та контролю за викидами та забезпечить ефективну систему торгівлі квот на викиди (СТВ).

Через війну закон не запрацював на повну, й, за даними Міндовкілля, станом на травень 2023 року в Єдиному реєстрі МЗВ було зареєстровано лише 482 установки. Це приблизно 27% від усієї кількості установок, які здійснюють викиди парникових газів. А за результатами моніторингу викидів ПГ на зареєстрованих установках прийнято 109 звітів. Тобто на початок 2023 року відзвітували тільки 6% операторів установок від загальної кількості, що здійснюють викиди³⁵.

Тим не менш, 14 листопада 2023 р. Кабінет Міністрів України затвердив постанову № 1203 “Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів”³⁶, яка вдосконалює вимоги до моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів в Україні та наближає регулювання МЗВ до вимог Директиви 2003/87/ЄС³⁷. Також у Міндовкіллі розробили та додали у програму “ЕкоСистема” сервіс, який дозволяє підприємствам самостійно зареєструвати установку в Єдиному реєстрі з моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів без залучення представників державних структур та з мінімальними витратами часу. Інформація про всі 482 установки, які підприємства реєстрували до цього у паперовому вигляді, вже перенесено Міндовкіллям до зазначеного Реєстру. Наразі Міндовкілля працює над електронним сервісом для подання звітів операторів та їх верифікації³⁸.

БГ ІПВГ **рекомендується** на своєму засіданні розглянути можливість представити у звітах ІПВГ обґрунтування та опис механізмів формування ставки податку на викиди вуглецю, а також надавати актуальну інформацію про поточний стан справ у сфері запровадження СТВ, заходів та політик, спрямованих на скорочення викидів парникових газів в Україні.

Підзвітність за умов прискореної процедури видачі ліцензій

Вимога 2.2.

У гонитві за мінеральною сировиною, необхідною для енергетичного переходу, нерідко застосовуються прискорені процедури видачі ліцензій на розробку цих ресурсів. Стандарт 2023 зобов'язує країни-учасниці ІПВГ надавати документальне обґрунтування у разі застосування прискорених процедур видачі ліцензій, а також докладний опис цих процедур. Такий підхід дає змогу забезпечити застосування механізмів контролю³⁹.

³⁴ Закон України “Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів” №377-IX від 12.12.2019 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text>

³⁵ Декарбонізація секторів економіки України: <https://ecoaction.org.ua/dekarbonizatsia-ekonomiky-ua.html>

³⁶ Постанова КМУ від 14 листопада 2023 р. № 1203 “Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів”:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1203-2023-%D0%BF#Text>

³⁷ Послідовно виконуємо рекомендації Європейської Комісії: Кабінет Міністрів України удосконалив вимоги до моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів в Україні: <https://mepr.gov.ua/poslidovno-vykonuyemo-rekomendatsiyi-yevropejskoyi-komisiyi-kabinet-ministriv-ukrayiny-udoskonalyv-vymogy-do-monitoringu-zvitnosti-ta-veryfikatsiyi-vykydiv-parnykovykh-gaziv-v-ukrayini/>

³⁸ Зареєструвати установку в Єдиному реєстрі з моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів підприємства можуть самостійно онлайн: <https://mepr.gov.ua/zareyestruvaty-ustanovku-v-yedynomu-reyestri-z-monitoringu-zvitnosti-ta-veryfikatsiyi-vykydiv-parnykovykh-gaziv-pidpryemstva-mozhut-samostijno-onlajn/>

³⁹ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

Ситуація зараз та рекомендації

Наразі в українському законодавстві відсутні особливі умови або прискорені процедури видачі спецдозволів на користування надрами для видобутку мінеральної сировини, необхідної для енергетичного переходу. Разом з тим, у чинній редакції Кодексу України про надра⁴⁰ передбачена можливість у ряді випадків отримувати спецдозвіл та продовжувати термін його дії без проведення аукціону, відчужувати та передавати права на спецдозвіл, залучати третіх сторін до виконання робіт, вносити зміни до спецдозволу з додавання іншої корисної копалини, що не була зазначена у спецдозволі та була виявлена на ділянці у процесі її розробки.

Відповідно, БГ ІПВГ **рекомендується** періодично (за умови оновлення законодавчих норм, що регулюють сферу користування надрами) виносити на розгляд процесуальні питання видачі спецдозволів та передачі ділянок надр у користування, приділяючи особливу увагу порівнянню різних методів та умов укладання договорів або різних процедур видачі спецдозволів. За наявності у правовому полі можливостей застосування прискорених або "спрощених" процесів видачі або передачі спецдозволів, БГ ІПВГ має сформулювати та задокументувати обґрунтування вибору застосування певної процедури, а при погодженні технічних завдань на підготовку майбутніх звітів ІПВГ передбачити детальний огляд процедур видачі спецдозволів або укладання договорів у видобувній сфері, включаючи прискорені або "спрощені" процеси видачі або передачі спецдозволів та обґрунтування вибору їх застосування, залучені установи, а також результати процесів видачі або передачі.

Детальніша інформація про запаси корисних копалин

Вимога 3.1.

Компанії та країни заохочуються до розкриття інформації про підтверджені запаси нафти, газу та інших корисних копалин. Ця інформація сприятиме розумінню потенційних економічних наслідків енергетичного переходу за рахунок підвищення рівня поінформованості усіх стейкхолдерів про наявні запаси викопних видів палива, а також про мінеральні ресурси, що використовуються для низьковуглецевих технологій. Ці дані також можна використовувати для аналізу потенційних викидів вуглецю, пов'язаних із запасами викопного палива в країні⁴¹.

Ситуація зараз та рекомендації

Відповідно до статті 4 Закону України «Про державну геологічну службу України»⁴² Держгеонадра здійснює моніторинг мінерально-сировинної бази та згідно з пунктом 5 Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин щорічно готує аналітичний звіт про стан державного фонду (Державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин та Державного балансу запасів корисних копалин). Облік запасів корисних копалин ведеться на основі звітних балансів гірничодобувних і геологорозвідувальних підприємств⁴³. До 2021 року включно ДНВП «Геоінформ України» щороку публікувало збірник «Мінеральні ресурси України», що вміщував відомості про балансові запаси корисних копалин (окрім закритих для публікації відповідно до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю⁴⁴), їх погашення (видобуток та втрати), про кількість родовищ, що обліковуються Державним балансом запасів корисних копалин України та про ступінь їх промислового освоєння. Дані щорічників використовувалися незалежним адміністратором при підготовці національних звітів ІПВГ.

⁴⁰ Кодекс України про надра № 132/94-ВР від 27.07.1994 р. (в редакції від 01.10.2023 р.):

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>

⁴¹ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

⁴² Закон України «Про державну геологічну службу України» №1216-XIV від 04.11.1999 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1216-14#Text>

⁴³ Постанова КМУ від 31.01.1995 р. №75 «Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75-95-%D0%BF#Text>

⁴⁴ Наказ Служби безпеки України від 23.12.2020 р. № 383 «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#n7>

Після початку війни 24 лютого 2022 року з метою відведення загрози національній безпеці було введено ряд обмежень щодо збору, розкриття та відображення у вільному доступі певної облікової та статистичної інформації, у тому числі більшості геологічних даних, включаючи дані про родовища корисних копалин та їх балансові запаси. Крім того, у відповідь на запит незалежного адміністратора в ході підготовки Звіту ІПВГ України за 2021 р. Держгеонадра повідомила, що відповідно до постанови КМУ від 10.03.2022 р. №245 “Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету” геологорозвідувальні роботи в межах реалізації “Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року”, прийнятої Законом України від 21.04.2011 р. №3268-VI, не фінансуються з державного бюджету у 2022 році. Згідно з офіційною відповіддю Держгеонадр, відсутність фінансування геологорозвідувальних робіт спричиняє сповільнення темпів виконання Програми, а саме складання Державних запасів корисних копалин та щорічника «Мінеральні ресурси України» станом на 01.01.2022 р.⁴⁵.

Згідно з частиною 1 статті 6 Закону України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”⁴⁶ компанії у звітах та консолідованих звітах про платежі на користь держави мають подавати інформацію про обсяги видобутку корисних копалин за видом відповідної проєктної діяльності. Відповідно, **у національних звітах ІПВГ висвітлюється інформація про обсяги річного видобутку та балансові запаси за видами корисних копалин та окремими родовищами.**

Дані про запаси багатьох видів корисних копалин, що є критичною сировиною для виробництва низьковуглецевих технологій і становлять підвищений інтерес у контексті енергетичного переходу, в Україні залишаються закритими, незважаючи на те, що рішенням щодо стану справ у сфері надрокористування від 19 березня 2021 року⁴⁷ Рада національної безпеки і оборони України зобов’язала державних експертів з питань таємниць Міндовкілля та Мінекономрозвитку у тижневий строк опрацювати питання, які у подальшому забезпечать скасування рішень про віднесення до державної таємниці інформації у сфері надрокористування (за винятком інформації, що стосується запасів та властивостей уранових руд, їх видобування та використання). Загалом до державної таємниці віднесено дані про балансові запаси урану, алмазів, золота, п’єзооптичної сировини, літію, ніобію, танталу, титану, цирконію, скандію, платини, іридію, осмію, паладію; розсіяних елементів (разом із запасами тих кольорових або рідкісних чи благородних металів, у рудах яких ці елементи присутні) окремо щодо: галію, ганію, індію, кадмію, ренію, рубідію, селену, талію, телуру, цезію⁴⁸.

У подальшому БГ ІПВГ **рекомендується** визначити, відомості щодо яких видів корисних копалин, що є джерелами виробництва критичної сировини, варто включити до контекстної частини майбутніх звітів ІПВГ, та додати цей пункт до технічного завдання з підготовки чергового звіту ІПВГ, як тільки це буде можливо, враховуючи наявність доступу до даних та обмеження, спричинені воєнним станом. За можливості, БГ ІПВГ варто реалізувати адвокаційну кампанію з метою прискорення зняття грифу секретності з даних про балансові запаси корисних копалин, що становлять державну таємницю.

Розуміння майбутніх обсягів доходів

Вимога 5.3.

Енергетичний перехід вплине на державні доходи від видобутку як викопних видів палива, так і інших корисних копалин, особливо тих, які необхідні для виробництва у сфері відновлюваної енергетики. Очікується, що уряди розкриватимуть свої прогнози щодо рівня доходів або можливі сценарії ціноутворення, а також інформацію, що лежить в основі цих прогнозів. Компанії заохочуються до

⁴⁵ Звіт ІПВГ України за 2021 р.: https://eiti.org/sites/default/files/2023-02/UA_EITI_Report_2021_UKR_final.pdf

⁴⁶ Закон України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” №2545-VIII від 18.09.2018 р. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

⁴⁷ Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 19 березня 2021 року “Щодо стану справ у сфері надрокористування”, введено в дію Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 122/2021: <https://www.president.gov.ua/documents/1222021-37669>

⁴⁸ Наказ Служби Безпеки України від 23.12.2020 р. № 383 “Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю”: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text>

розкриття інформації про майбутні плани щодо обсягів видобутку - на запит багатосторонньої групи зацікавлених осіб. Ця інформація допоможе стейкхолдерам зрозуміти, наскільки країна готова до енергетичного переходу, і стане основою для публічних дискусій щодо сталості державних доходів⁴⁹.

Ситуація зараз та рекомендації

Прогнозування майбутніх доходів держави від видобувного сектору в контексті енергетичного переходу, включаючи припущення щодо обсягів видобутку, проектних витрат та прогнозованих цін на продукцію, потребує комплексного підходу та розробки моделі прогнозування, здатної враховувати такі фактори, як потенціал та темпи розробки нових родовищ корисних копалин, кліматичні цілі та плани енергетичного переходу, умови та результативність програм розвитку певних галузей видобувного сектору, прогнозні інвестиції, наявні запаси покладів корисних копалин, фінансовий режим, потенційні зміни бюджетного та податкового законодавства, прогнози макроекономічних показників, умови ринку сировини тощо.

В Україні такі прогнози додатково ускладнені нестабільною політико-економічною ситуацією через війну, невизначеністю щодо ймовірних обсягів прогнозованих інвестицій у видобувний сектор, недостатньою розвіданістю родовищ корисних копалин та характеристик покладів.

Розрахунок планових показників Державного бюджету України на наступні роки здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України. Частина 3 статті 32 передбачає⁵⁰, що Міністерство фінансів України на підставі основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку держави на плановий і наступні за плановим два бюджетні періоди та аналізу виконання бюджету у попередніх та поточному бюджетних періодах визначає загальний рівень доходів, видатків і кредитування бюджету та дає оцінку обсягу фінансування бюджету для складання проекту Державного бюджету України та індикативних прогнозних показників бюджету на наступні за плановим два роки. Проекти законів про Державний бюджет України на наступний рік публікуються на сайті Верховної Ради України (приміром, проект на 2024 рік⁵¹), Додаток 1 містить прогнози доходів Державного бюджету України, включаючи податкові надходження від видобувної галузі. Точність такого прогнозу може бути недостатньою (особливо для цілей оцінки потенційного впливу енергетичного переходу на зміну структури видобувного сектора та доходи держави), оскільки він базується переважно на показниках попередніх років та не враховує наведений вище перелік факторів, що впливають на розвиток галузі. Проте, такий підхід може бути використаний на перших етапах реалізації даної вимоги Стандарту 2023 до розробки більш досконалих механізмів прогнозування.

БГ ІПВГ **рекомендується** розглянути питання розкриття/нерозкриття прогнозованих доходів від видобувного сектора, включаючи можливість внесення змін до Закону України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”, що передбачить надання видобувними компаніями у звітах та консолідованих звітах про платежі на користь держави даних щодо прогнозованих показників видобутку корисних копалин та запланованих проектних витрат на наступні роки; за результатами обговорення прийняти обґрунтовані рішення та задокументувати їх.

БГ ІПВГ також **рекомендується** ініціювати розробку Міненерго методології прогнозування доходів держави від видобувного сектора, включаючи основні припущення, пов'язані з прогнозованими рівнями видобутку, проектними витратами та цінами на продукцію, а також враховуючи необхідність енергетичного переходу та кліматичні ризики, і після того Міненерго може ініціювати розробку та затвердження на рівні Уряду України порядку підготовки таких прогнозних оцінок.

⁴⁹ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

⁵⁰ Бюджетний кодекс України, редакція від 13.09.2023: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

⁵¹ Проект Закону про Державний бюджет України на 2024 рік : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42796>

Розкриття компаніями інформації про викиди парникових газів

Вимога 3.4.

Нова вимога Стандарту ІПВГ заохочує компанії до розкриття інформації про викиди парникових газів (ПГ) відповідно до провідних стандартів розкриття інформації про викиди. Щоб підвищити відповідальність країн, що впроваджують ІПВГ, за звітність щодо ПГ, багатостороннім групам зацікавлених осіб рекомендується вимагати від компаній розкриття дезагрегованих (детальних) даних про викиди, якщо це можливо⁵². Наприклад, в межах впровадження ІПВГ Тринідад і Тобаго здійснила пілотний проєкт з екологічної звітності, в рамках якого Національна газова компанія Тринідада і Тобаго (NGC) розкрила докладні дані про свої викиди ПГ⁵³.

Ситуація зараз та рекомендації

Відповідно до частини 1 статті 6 до Закону України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”⁵⁴ звіт про платежі на користь держави має містити інформацію про загальну суму екологічного податку щодо кожної окремої проєктної діяльності та загальну суму екологічного податку (з визначенням окремо суми платежів за викиди двоокису вуглецю) за кожним видом платежів щодо кожної окремої проєктної діяльності. Водночас у Законі є уточнення, що в разі неможливості відображення загальної суми екологічного податку (з визначенням окремо суми платежів за викиди двоокису вуглецю) за кожним видом платежів щодо окремої проєктної діяльності такі платежі відображаються в розрізі адміністративно-територіальної одиниці, на території якої здійснюється проєктна діяльність. У такому разі загальна сума платежів екологічного податку відображається лише за тими видами платежів, за якими можливе відображення платежів щодо окремої проєктної діяльності.

Законом України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” не передбачено звітування компаній щодо обсягів викидів ПГ. І варто зауважити, що за даними про обсяги платежів за викиди двоокису вуглецю неможливо визначити фактичні обсяги викидів, бо пунктом 240.7 статті 240 Податкового кодексу України встановлено, що суб’єкти господарювання не є платниками податку за викиди двоокису вуглецю, якщо обсяг таких викидів не перевищив 500 тонн за рік. У разі якщо річний обсяг викидів двоокису вуглецю перевищує порогове значення, суб’єкти зобов’язані зареєструватися платниками податку у податковому (звітному) періоді, в якому відбулося таке перевищення і сплатити податок⁵⁵.

Відповідно до Закону України “Про офіційну статистику”⁵⁶ видобувні компанії, як й інші юридичні особи, надають до Державної служби статистики України дані про обсяги викинутих в атмосферне повітря забруднюючих речовин і парникових газів за формою державного статистичного спостереження № 2-ТП

⁵² 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

⁵³ Trinidad and Tobago has achieved a high overall score in implementing the 2019 EITI Standard: <https://eiti.org/board-decision/2023-09>

⁵⁴ Закон України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” № 2545-VIII від 18.09.2018 р. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

⁵⁵ Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. (в редакції від 03.09.2023 р.): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

⁵⁶ Закон України “Про офіційну статистику” №2524-IX від 16.08.2022 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2524-20#Text>

(повітря) (річна)⁵⁷, на основі яких Держстат складає рахунок викидів в атмосферне повітря (РВП).

Довідково:

РВП є складовою Центральної основи системи природно-економічного обліку 2012 р. ООН, одним із шести модулів програми Евростату, на який поширюється Регламент (ЄС) № 691/2011 стосовно Європейських еколого-економічних рахунків, а також сателітним рахунком Системи національних рахунків ООН 2008 року. РВП враховує утворення викидів в атмосферне повітря інституційними одиницями-резидентами для таких типів речовин:

- 1) шість парникових газів (CO₂, N₂O, CH₄, HFCs, PFCs та SF₆), а також викиди CO₂ від біомаси як окрема позиція.
- 2) сім забруднюючих речовин: п'ять окремих речовин: NO₂, SO₂, CO, NMVOCs, NH₃ та дві речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (PM₁₀ та PM_{2,5})⁵⁸.

У Звіті ІПВГ України за 2021 р.⁵⁹ було представлено інформацію про обсяги викидів діоксиду вуглецю та забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел за видами економічної діяльності для галузі добувної промисловості, надану Держстатом, без деталізації за окремими видобувними компаніями. У подальшому для виконання вимоги 3.4 Стандарту 2023 необхідно забезпечити розкриття інформації про викиди не лише діоксиду вуглецю, а й інших ПГ, а також надавати дані у дезагрегованому вигляді (на рівні компаній та окремих проєктів).

У контексті розкриття інформації про інші парникові гази, зауважимо, що 15 листопада ЄС погодив Регламент Європейського Парламенту та Ради про скорочення викидів метану в енергетичному секторі та вніс зміни до Регламенту (ЄС) 2019/942⁶⁰, який регулює імпорт викопного палива, встановлюючи обмеження на викиди метану. Зокрема, ЄС досяг угоди щодо встановлення обмежень на викиди метану для імпорту нафти та газу в Європу з 2030 року, що здійснюватиме тиск на міжнародних постачальників з метою скорочення викидів цього парникового газу⁶¹. Зазначений нормативний акт передбачає створення бази даних, де відомості про викиди метану, про які повідомляють імпортери та оператори ЄС, будуть доступні для громадськості. Проєкт Регламенту вимагає, щоб станом на січень 2027 року нові імпортні контракти на нафту, газ і вугілля можна було укладати, лише якщо експортери застосовують ті самі зобов'язання щодо моніторингу, звітності та верифікації викидів, що й виробники в ЄС. Регламент встановлює методологію інтенсивності викидів метану та максимальні рівні, яких необхідно дотримуватися для нових контрактів на нафту, газ і вугілля⁶².

Таким чином, БГ ІПВГ **рекомендується** опрацювати можливість ініціювання змін до Закону України "Про забезпечення прозорості у видобувних галузях" з метою включення до звітування вимоги щодо подання дезагрегованих (детальних) даних про викиди ПГ незалежно від їх обсягів та відповідно до провідних стандартів розкриття інформації про викиди. Рішенням протоколу БГ ІПВГ можна рекомендувати Міненерго розробити проєкт закону, що передбачає відповідні зміни, та/або внести відповідні пункти у форми звітування.

⁵⁷ Наказ Державної служби статистики України від 08.06.2022 р. № 159 "Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 2-ТП (повітря) (річна) "Звіт про викиди забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів": <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0159832-22#Text>

⁵⁸ Методологічні положення державного статистичного спостереження "Рахунок викидів в атмосферне повітря", затверджені наказом Державної служби статистики України від 30 березня 2023 р. № 129: https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2023/129/129.pdf

⁵⁹ Звіт ІПВГ України за 2021 р.: https://eiti.org/sites/default/files/2023-02/UA_EITI_Report_2021_UKR_final.pdf

⁶⁰ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on methane emissions reduction in the energy sector and amending Regulation (EU) 2019/942: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2021%3A805%3AFIN&qid=1639665806476>

⁶¹ EU agrees law to hit fossil fuel imports with methane emissions limit: <https://www.reuters.com/business/environment/eu-agrees-law-track-reduce-methane-emissions-oil-gas-sector-2023-11-15/>

⁶² Commission welcomes deal on first-ever EU law to curb methane emissions in the EU and globally: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_23_5776

Гендерні, соціальні та екологічні аспекти

Нерідко жінки позбавлені можливості рівною мірою брати участь у діяльності сектору видобутку природних ресурсів та користуватися його благами через існування структурних перешкод.

У зв'язку з підвищенням інтересу до гендерних, соціальних та екологічних питань в управлінні видобувним сектором, до Стандарту 2023 включені положення, що сприяють урізноманітненню складу багатосторонніх груп зацікавлених осіб та розкриттю даних з урахуванням гендерних аспектів.

Звітність про взаємодію з місцевим населенням та отримання згоди

Вимога 2.2.

У багатьох країнах видобувні компанії зобов'язані проводити консультації із громадами, на території яких буде відбуватись видобувна діяльність, до отримання ліцензії на видобуток нафти, газу чи інших корисних копалин. У деяких випадках для реалізації проєкту потрібно отримати добровільну, попередню та інформовану згоду (free, prior and informed consent - FPIC) місцевого населення. Відповідно до Стандарту 2023 очікується, що країни та компанії оприлюднюватимуть інформацію, яка у свою чергу дасть розуміння, яким чином проводилися консультації перед отриманням ліцензії⁶³.

Ситуація зараз та рекомендації

Статтю 12 Кодексу України про надра передбачено, що громадяни та їх об'єднання мають право на участь у розробці та здійсненні заходів з питань раціонального використання та охорони надр, які здійснюють органи виконавчої влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування. Але це стосується лише формування політик, розробки державних програм та планів у сфері надрокористування і т.п. Механізми ж отримання погоджень від місцевих громад або проведення консультацій з громадськістю на етапі видачі спецдозволів на користування надрами не передбачено.

У 2019 році Верховна Рада внесла зміни⁶⁴ до Кодексу України про надра, якими скасувала погодження обласними радами надання надр у користування з метою геологічного вивчення і розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення, а також для цілей, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин. Це було здійснено через прецеденти блокування видачі спецдозволів облрадами, переважно в Полтавській області, та висунення видобувним компаніям умов щодо підписання соціальних угод (одноразової сплати видобувною компанією коштів до обласного бюджету)⁶⁵.

⁶³ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

⁶⁴ Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин №402-IX від 19.12.2019: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-20#Text>

⁶⁵ Депутати скасували погодження надрокористування з облрадами: <https://ua-energy.org/uk/posts/deputaty-skasuvay-pohodzhennia-nadrokorystuvannia-z-oblradamy>

На рівні сільських, селищних, міських, районних та рад об'єднаних територіальних громад погодження надання надр залишили, але лише для корисних копалин місцевого значення і торфу. А у 2022 році із прийняттям Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами”⁶⁶ цю норму було також вилучено з Кодексу про надра, та на додаток обмежено можливість надання спецдозволів без аукціону на ділянки надр для розробки родовищ корисних копалин місцевого значення умовою, що їх площа не перевищує 25 га. Також скасовано право повноважень місцевих рад на вирішення спорів, пов'язаних з розробкою родовищ корисних копалин місцевого значення, торфу, прісних підземних вод.

Тим не менш, участь громадськості передбачена в ході проведення процедури ОВД, що проводиться після укладання договору купівлі-продажу спецдозволу, але перед початком планованої господарської діяльності суб'єкта господарювання⁶⁷. При цьому надрокористувачам, діяльність яких підлягає ОВД згідно із Законом України “Про оцінку впливу на довкілля”⁶⁸ забороняється розпочинати провадження планованої діяльності без отримання схвального рішення про провадження планованої діяльності за результатами проведення ОВД (частина 4 та 6 статті 3 зазначеного Закону). Після отримання надрокористувачем рішення про провадження планованої діяльності Держгеонадра має внести зміни до особливих умов дозволу з урахуванням результатів ОВД⁶⁹.

Довідково:

Закон України “Про оцінку впливу на довкілля” визначає правові та організаційні засади проведення оцінки впливу на довкілля, що полягає у проходженні суб'єктами господарювання спеціальної процедури з метою визначення можливих наслідків планованої господарської діяльності для довкілля. Законом визначено перелік видів діяльності та об'єктів, для яких проведення ОВД є обов'язковим. До них, серед іншого, належать трубопроводи для транспортування газу та нафти з діаметром понад 800 міліметрів і довжиною понад 40 кілометрів, нафтопереробні та газопереробні заводи, видобування нафти та природного газу на континентальному шельфі, видобування корисних копалин загальнодержавного значення, перероблення корисних копалин, у тому числі збагачення тощо⁷⁰.

У цьому Законі термін “вплив на довкілля” вживається в наступному значенні: це будь-які наслідки планованої діяльності для довкілля, в тому числі наслідки для безпечності життєдіяльності людей та їхнього здоров'я, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших матеріальних об'єктів чи для сукупності цих факторів, а також наслідки для об'єктів культурної спадщини чи соціально-економічних умов, які є результатом зміни цих факторів.

Таким чином, процедура ОВД враховує можливі наслідки планованої діяльності не лише на природні екосистеми, а й на соціально-економічні аспекти, у т. ч. життєдіяльність місцевого населення.

У процесі оцінки впливу на довкілля забезпечується своєчасне, адекватне та ефективне інформування громадськості (стаття 4 Закону). Вся інформація та документація щодо проходження процедури ОВД, включаючи повідомлення, звіт з ОВД, оголошення про початок громадського обговорення, зауваження та пропозиції громадськості, висновок з ОВД та ін. внесена до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля⁷¹, доступ до якого є відкритим та забезпечується через мережу Інтернет, але до завершення військового стану інформація в Реєстрі відображається частково (візуалізується наявність та строки публікації документів, проте переглянути або завантажити їх неможливо).

У Звіті ІПВГ України за 2021 р. було представлено підрозділ “Взаємодія між видобувними компаніями і

⁶⁶ Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами” № 2805-IX від 01.12.2022 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2805-20#Text>

⁶⁷ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 993 “Про затвердження Порядку проведення аукціону (електронних торгів) з продажу спеціального дозволу на користування надрами”, п. 28 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2020-%D0%BF#n10>

⁶⁸ Закон України “Про оцінку впливу на довкілля” № 2059-VIII від 23.05.2017 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>

⁶⁹ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 993 “Про затвердження Порядку проведення аукціону (електронних торгів) з продажу спеціального дозволу на користування надрами”, п. 28 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2020-%D0%BF#n10>

⁷⁰ Звіт ІПВГ України за 2021 р.: https://eiti.org/sites/default/files/2023-02/UA_EITI_Report_2021_UKR_final.pdf

⁷¹ Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля : <https://eia.menr.gov.ua/uk/case/id-9728>

місцевими громадами”, який переважно висвітлює питання заключених між видобувними компаніями та органами місцевого самоврядування у звітний період угод на фінансування соціальних проєктів, та у загальних рисах зазначено про механізм погодження надання спецдозволів з органами місцевого самоврядування, який вже перестав діяти⁷².

Для виконання вимоги 2.2. Стандарту 2023 БГ ІПВГ **рекомендується** при погодженні технічних завдань на підготовку майбутніх звітів ІПВГ передбачити детальне висвітлення у контекстній частині інформації про проведення консультацій з громадами з метою погодження планованої діяльності (включаючи результати консультацій в ході ОВД, опис того, як проводився процес консультацій, дані щодо кількості осіб, які брали участь у цих консультаціях, із гендерною деталізацією, а також стислий опис того, як збиралися та розглядалися зауваження та пропозиції стосовно впливу проєкту), або створення розділу з аналогічною інформацією на веб-сайті Порталу даних видобувної галузі України та/або на веб-сайті Міністерства енергетики України (за умови прийняття рішення про відсутність необхідності підготовки звіту ІПВГ у разі запровадження та затвердження порядку функціонування електронної системи подання та аналізу звітності). За потреби, можливо включити перелічені питання до опитувальних форм.

В цілому питання посилення ролі громад у відносинах з видобувними компаніями, зокрема підвищення можливостей контролю за діяльністю компанії з боку громадськості там, де зачіпаються інтереси громади (особливо у світлі скасування погоджень органів місцевого самоврядування щодо надання спеціальних дозволів на користування надрами) лишаються актуальними⁷³. Тому БГ ІПВГ **варто винести на обговорення** доцільність регуляторних змін з метою посилення ролі громад у взаємовідносинах з видобувними компаніями.

Дезагрегація даних про вигоди, які отримують громади, за гендерною ознакою

Вимоги 5.2. та 6.1.

Вигоди від нафтової, газової та гірничодобувної галузей часто нерівномірно розподіляються між чоловіками та жінками, і, відповідно до проведених досліджень, негативні наслідки видобутку корисних копалин особливо відчувають на собі жінки, які живуть поблизу місць, де ведеться видобувна діяльність. У Стандарт 2023 запроваджено нові вимоги, які дозволять зрозуміти, які вигоди жінкам приносять витрати компаній на соціальні потреби. Також, країни-учасниці ІПВГ заохочуються до того, щоб включати до звітності інформацію про підходи до управління доходами на місцевому рівні, у тому числі про те, як враховуються інтереси жінок та дискримінованих груп⁷⁴.

Ситуація зараз та рекомендації

Українське законодавство не регулює витрати компаній на соціальні потреби та проєкти, а також не передбачає переліку випадків, коли такі витрати видобувних компаній (інші, ніж сплата ЄСВ та екологічний податок) можуть бути обов’язковими⁷⁵.

Згідно із Законом України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”⁷⁶, видобувні компанії зобов’язані розкривати інформацію про участь у соціальних проєктах чи програмах та загальну суму платежів щодо кожного соціального проєкту чи програми. Видобувні компанії подають зазначену інформацію у відповідній формі звіту або консолідованого звіту про платежі на користь держави, яка не передбачає розподілу витрат на соціальні та екологічні цілі в розрізі цільових напрямків та надання

⁷² Звіт ІПВГ України за 2021 р.: https://eiti.org/sites/default/files/2023-02/UA_EITI_Report_2021_UKR_final.pdf

⁷³ Там само

⁷⁴ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

⁷⁵ Звіт ІПВГ України за 2021 р.: https://eiti.org/sites/default/files/2023-02/UA_EITI_Report_2021_UKR_final.pdf

⁷⁶ Закон України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” № 2545-VIII від 18.09.2018 р. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

інформації про розподіл доходів та вигод, які отримують громади, за гендерною ознакою.

Податкові платежі, які видобувні компанії сплачують на користь держави, розподіляються між бюджетами різних рівнів відповідно до положень Податкового кодексу України та несуть вигоду для всіх громадян України, незалежно від віку та статі, а також не мають спеціального призначення, тому визначення вигодоотримувачів таких платежів є ускладненим.

Попередні дослідження⁷⁷ свідчать, що гендерним аспектам у видобувному секторі приділено недостатньо уваги. Хоча Україна має досить непогану нормативну базу з питань забезпечення гендерної рівності та розширення повноважень жінок, на практиці існує низький рівень участі жінок у політичних та суспільних процесах, низька представленість жінок на керівних посадах. Жінки часто менш залучені або виключаються з процесу консультацій та прийняття рішень компаніями та урядом щодо проектів з розробки природних ресурсів. Як результат, їх проблеми, можливості та інтереси не враховуються належним чином. 52% відсотки опитаних в ході дослідження жінок та 46% чоловіків погоджуються з тим, що в українській енергетиці жінкам дуже складно зробити кар'єру.

В енергетичному секторі гендерний розрив у рівні заробітної плати є найбільшим. У видобувній промисловості жінки в середньому заробляють майже наполовину менше, ніж чоловіки. Це насамперед пов'язано з тим, що жінкам не дозволено офіційно працювати на певних посадах, які класифікуються як "шкідливі умови праці". Але у реальності жінки дуже часто працюють у таких умовах. Проте їхні посади фактично не класифікуються як такі, що дають право на соціальний захист⁷⁸. Пропозицією до обговорення може бути застосування комплексного гендерного підходу – запровадження гендерного бюджетування у бюджетній політиці та бюджетному процесі на різних рівнях, що здатне забезпечити розподіл бюджетних коштів за гендерним принципом та посилити прозорість та підконтрольність⁷⁹.

Для виконання вимог Стандарту 2023 БГ ІПВГ **рекомендується** розглянути можливість внесення змін до форм звітів про платежі на користь держави, що передбачатимуть додавання в пункті "Участь у соціальних проектах та програмах" додаткових питань щодо кількості осіб, що отримують вигоди від таких проектів, їх співвідношення за віком і статтю, а також інформації щодо врахування інтересів жінок та інших маргіналізованих груп населення при плануванні соціальних проектів та програм. Кабінету Міністрів України **рекомендується** внести відповідні зміни до форм звітності ІПВГ.

Додатково в ході засідань БГ ІПВГ **варто обговорити** доцільність та можливість запровадження вимоги розкриття договорів між видобувними компаніями та органами місцевого самоврядування на виконання соціальних проектів та оцінювання того, чи виконуються на практиці юридичні або договірні зобов'язання щодо соціальних та екологічних витрат в рамках таких договорів, за результатами обговорення прийняти обґрунтоване рішення та задокументувати його.

Детальні дані про зайнятість

Вимога 6.3.

Розкриття більш детальної інформації про зайнятість у нафтовій, газовій та гірничодобувній промисловості може допомогти країнам та компаніям розробити політику, що сприятиме досягненню гендерної рівності та розширенню можливостей місцевого населення. До Стандарту 2023 включено нові вимоги щодо розкриття інформації про чисельність жінок, зайнятих на різних професійних рівнях, а також про те, як розподіляються робочі місця між місцевими та іноземними громадянами. Компанії заохочуються до

⁷⁷ За підтримки міжнародної коаліції PWYP Асоціація «ЕнергоТранспарентність» провела дослідження «Промені світла на питання гендеру в управлінні мінеральними ресурсами: Аналіз українських політик та законодавства щодо гендерної рівності в управлінні мінеральними ресурсами»:

<https://www.facebook.com/photo?fbid=583914963736622&set=a.509386587856127>

⁷⁸ Гендерний аспект та "місцева складова" у видобувній галузі: <https://nova-energiya.org/gendernyy-aspekt-ta-mistseva-skladova-u-vydobuvniy-haluzi/>

⁷⁹ Результати круглого столу «Гендерні аспекти та ОВД у видобувному секторі» у м. Полтава (29.01.2020 р.): <https://nova-energiya.org/rezul%CA%B9taty-kruhloho-stolu-henderni-aspekty-ta-ovd-u-vydobuvnomu-sektori-u-m-poltava/>

розкриття інформації про різницю між середнім заробітком працівників чоловічої та жіночої статі⁸⁰.

Ситуація зараз та рекомендації

Згідно із Законом України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”⁸¹, видобувні компанії зобов’язані розкривати інформацію про середньооблікову кількість працівників, які працювали протягом звітного періоду, з визначенням кількості працівників кожної статі. У формах звіту та консолідованого звіту про платежі на користь держави⁸² наявні наступні показники, за якими звітують компанії:

- середньооблікова кількість працівників, які працювали протягом звітного року – усього,
- у тому числі жінки,
- у тому числі жінки-керівниці вищої ланки,
- у тому числі жінки-керівниці середньої ланки,
- у тому числі чоловіки,
- у тому числі чоловіки-керівники вищої ланки,
- у тому числі чоловіки-керівники середньої ланки.

Для виконання вимоги 6.3. Стандарту 2023 БГ ІПВГ **рекомендується** розглянути можливість внесення змін до форм звітів про платежі на користь держави та передбачити, на додаток до існуючих показників, подання інформації про кількість місцевих жителів та іноземних громадян, а також розміри середньомісячних заробітних плат жінок та чоловіків для кожного професійного рівня працівників.

Розкриття результатів оцінки екологічного, соціального та гендерного впливу

Вимога 6.4.

Незважаючи на те, що результати оцінки впливу нафтогазових та гірничодобувних проєктів на довкілля, соціальну сферу та гендерні аспекти часто представлені у відкритих для громадськості документах, доступ до них може бути ускладненим, особливо для громад, що мешкають у районах видобутку. Тепер країни та компанії зобов’язані забезпечувати доступ громадськості до результатів оцінки екологічного, соціального та гендерного впливу, а також до звітів про його моніторинг⁸³. До обов’язкових вимог також належить висвітлення інформації про програми реабілітації, виведення з експлуатації та закриття підприємств.

Компанії заохочуються до розкриття додаткової інформації про управління соціальними, гендерними, екологічними питаннями та про їхній вплив. А країнам рекомендується розкривати інформацію про практику моніторингу та правозастосування, пов’язану з екологічним і соціальним впливом видобувної діяльності, що може включати інформацію про заходи екологічного та соціального моніторингу та їх результати.

Ситуація зараз та рекомендації

Значний перелік питань, що стосується вимоги 6.4., вже було охоплено в попередніх звітах, зокрема Звіт ІПВГ України за 2021 р.⁸⁴ розкриває наступну інформацію щодо впливу видобувних галузей на довкілля:

- загальний огляд положень законодавства у сфері охорони навколишнього середовища (розділ

⁸⁰ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

⁸¹ Закон України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” №2545-VIII від 18.09.2018 р. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

⁸² Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 858 “Деякі питання забезпечення прозорості у видобувних галузях”: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-2020-%D0%BF#Text>

⁸³ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

⁸⁴ Звіт ІПВГ України за 2021 р.: https://eiti.org/sites/default/files/2023-02/UA_EITI_Report_2021_UKR_final.pdf

- 8.1.1);
- ролі й обов'язки відповідних державних органів (розділ 8.1.2);
- зобов'язання щодо охорони навколишнього середовища, в тому числі з його відновлення (розділ 8.1.3);
- інформація про управління та моніторинг впливу видобувної галузі на зовнішнє середовище, в тому числі про бази даних природних ресурсів, заходи для мінімізації негативного впливу на довкілля, заходи для забезпечення мінімізації негативного впливу на довкілля (розділ 8.1.4);
- контроль за дотриманням природоохоронного законодавства та санкції, передбачені законодавством за порушення правил природокористування (розділи 8.2 та 8.3.5) (в частині підзвітних видобувних компаній);
- дані щодо впливу видобувних галузей на довкілля та їх витрати на охорону довкілля (розділ 8.3).

Управління охороною довкілля, моніторинг та контроль виконання норм екологічного законодавства в Україні здійснюється, серед іншого, шляхом:

- запровадження державної системи моніторингу довкілля;
- ведення баз даних природних ресурсів;
- запровадження на законодавчому рівні заходів для забезпечення мінімізації негативного впливу на довкілля (обов'язку проведення ОВД, CEO);
- контролю за дотриманням суб'єктами господарювання природоохоронного законодавства шляхом проведення Держекоінспекцією перевірок та застосування санкцій за встановлені порушення;
- проведення екологічного аудиту сертифікованими виконавцями екологічного аудиту⁸⁵.

З метою забезпечення доступу громадськості до результатів перевірок діяльності суб'єктів господарювання на відповідність нормам екологічного законодавства на сайтах регіональних підрозділів Держекоінспекції публікується інформація про результати проведення перевірок. Але відповідно до наказу Державної регуляторної служби України від 29.11.2022 р. № 204 “Про обмеження доступу до відомостей інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю)”⁸⁶ під час воєнного стану доступ до Системи надається тільки працівникам органів державного нагляду (контролю) та Державної регуляторної служби.

Крім того, на запит зацікавлених органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування в Україні проводиться обов'язковий екологічний аудит щодо об'єктів або видів діяльності, які становлять підвищену екологічну небезпеку (види планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля і підлягають ОВД), відповідно до Закону України “Про екологічний аудит”⁸⁷, яким визначено що екологічний аудит – це незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи екологічного управління та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту. Результати екологічного аудиту подаються у формі звіту про екологічний аудит, який містить висновки щодо виявлених невідповідностей екологічних характеристик об'єкта аудиту вимогам законодавства. Відповідно до закону, порушення правил проведення екологічного аудиту може мати наслідком притягнення до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності, однак станом на сьогодні відповідальність за порушення правил проведення обов'язкового екологічного аудиту не встановлена⁸⁸.

Обов'язкове оприлюднення звітів екологічного аудиту та висновків, що є невід'ємною частиною звітів, Законом не передбачено. Проектом закону №6349 “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення процедури проведення екологічного аудиту” передбачено забезпечення оприлюднення висновків обов'язкового екологічного аудиту на офіційних веб-сайтах замовників екологічного аудиту та

⁸⁵ Там само

⁸⁶ Інтегрована автоматизована система державного нагляду (контролю): <https://inspections.gov.ua/site/login>

⁸⁷ Закон України “Про екологічний аудит” №1862-IV від 24.06.2004 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>

⁸⁸ Звіт ІПВГ України за 2021 р.: https://eiti.org/sites/default/files/2023-02/UA_EITI_Report_2021_UKR_final.pdf

Міндовкілля⁸⁹. Проте він був відхилений та знятий з розгляду.

Умови щодо запобігання негативному екологічному та соціальному впливу, яких видобувні компанії мають дотримуватися під час проведення та завершення планованої діяльності, визначаються в ході проходження процедури ОВД та прописуються в особливих умовах спецдозволу на користування надрами⁹⁰. Звіт з ОВД та інша документація, сформована в процесі ОВД, представляється у відкритому доступі на веб-сайті Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля⁹¹. Тексти спецдозволів та угоди про умови користування надрами також публікуються у відкритому доступі на сайті Держгеонадр. Проте на час дії воєнного стану доступ до цієї інформації тимчасово закритий⁹². Відкритою лишається інформація про видачу, зупинення та анулювання спецдозволів на користування надрами Держгеонадрами із зазначенням підстав для прийняття таких рішень⁹³. Розкриття інформації про накладання Держгеонадрами обмежень на дію спецдозволу через порушення умов користування надрами, у т. ч. у разі порушення законодавства у сфері ОВД, а також інформації про результати екологічних перевірок Держекоінспекцією, є важливими аспектами висвітлення практики правозастосування, пов'язаної з екологічним і соціальним впливом видобувної діяльності.

Звіт з ОВД серед іншого включає стислий зміст програм моніторингу та контролю щодо впливу на довкілля під час провадження планованої діяльності, а також (за потреби) планів післяпроектного моніторингу⁹⁴. Відповідно до статті 13 Закону України “Про оцінку впливу на довкілля” після завершення планованої діяльності, якщо це передбачено висновком з ОВД, суб’єкт господарювання забезпечує здійснення післяпроектного моніторингу з метою виявлення будь-яких розбіжностей і відхилень у прогнозованих рівнях впливу та ефективності заходів із запобігання забрудненню довкілля та його зменшення. При цьому висновками з ОВД визначаються вимоги щодо складання звіту про проведення післяпроектного моніторингу та подання його до органу, яким було видано висновок, та органів Держекоінспекції. Проте **у законодавстві не визначено вимог щодо оприлюднення звітів з проведення післяпроектного моніторингу, хоча це було б доречно в контексті забезпечення доступу громадськості до екологічної інформації.**

СЕО здійснюється відповідно до Закону України “Про стратегічну екологічну оцінку”⁹⁵ у процесі розроблення документа державного планування (у т. ч. у сфері енергетики та видобувної галузі) з метою оцінки наслідків його виконання для довкілля та населення. Після проходження цієї процедури документ державного планування затверджується, а в ході його реалізації відповідно до статті 17 Закону про СЕО здійснюється моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров’я населення. Орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, відповідальний за розроблення документа державного планування, один раз на рік оприлюднює результати моніторингу на своєму офіційному веб-сайті, вносить до Єдиного реєстру СЕО⁹⁶ та у разі виявлення не передбачених звітом про СЕО негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров’я населення, вживає заходів для їх усунення.

⁸⁹ Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення процедури проведення екологічного аудиту № 6349 від 25.11.2021 р.: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73273

⁹⁰ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 993 “Про затвердження Порядку проведення аукціону (електронних торгів) з продажу спеціального дозволу на користування надрами”, п. 28 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2020-%D0%BF#n10>

⁹¹ Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля : <https://eia.menr.gov.ua/uk/case/id-9728>

⁹² Державна служба геології та надр України. Видані спецдозволи та угоди: https://www.geo.gov.ua/?page_id=1836

⁹³ Державна служба геології та надр України. Накази: <https://www.geo.gov.ua/diyalnist/nakazy/>

⁹⁴ Закон України “Про оцінку впливу на довкілля” № 2059-VIII від 23.05.2017 р., стаття 6: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>

⁹⁵ Закону України “Про стратегічну екологічну оцінку” №2354-VIII від 20.03.2018 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>

⁹⁶ Єдиний реєстр стратегічної екологічної оцінки: <https://eco.gov.ua/registers/yedynyi-reiestr-stratehichnoi-ekolohichnoi-otsinky>

Таким чином, за умови припинення дії воєнного стану, вся інформація щодо моніторингу наслідків впливу на довкілля діяльності у сфері користування надрами (за виключенням звітів післяпроектного моніторингу), а також реалізації державних програмних документів, дотичних до цієї сфери, відповідно до чинного законодавства підлягає оприлюдненню. Проте вона значно розосереджена на різних інформаційних ресурсах, тож для цілей ІПВГ та подальшого аналізу ситуації є доцільним збір, агрегація та представлення певних даних щодо результатів оцінки екологічного, соціального та гендерного впливу у національних звітах ІПВГ.

БГ ІПВГ **рекомендується** розглянути можливість висвітлення у національних звітах ІПВГ даних про:

- проведені процедури ОВД у сфері користування надрами;
- звіти післяпроектного моніторингу діяльності видобувних компаній;
- процедури проведення CEO;
- моніторингові звіти за результатами оцінювання наслідків реалізації документів державного планування, дотичних до енергетики та видобувних галузей, охоплених процедурою CEO;
- випадки зупинення чи анулювання спецдозволів через порушення екологічного законодавства та умов користування надрами, що призвели до негативних наслідків для довкілля чи населення;
- результати проведення перевірок надрокористувачів Держекоінспекцією (виявлені та усунені порушення);
- результати проведення екологічних аудитів надрокористувачів, виявлені порушення та випадки притягнення до відповідальності

за рахунок збору даних у розпорядників інформації, з відкритих джерел та реєстрів.

Зокрема БГ ІПВГ на своєму засіданні **варто обговорити** доцільність оцінювання можливого гендерного впливу від видобувної діяльності, запровадження критеріїв визначення такого впливу, можливості законодавчого закріплення цих критеріїв з метою використання їх в ході проведення ОВД, CEO та заходів моніторингового контролю, прийняти рішення щодо зазначених питань та задокументувати його.

БГ ІПВГ **варто рекомендувати** видобувним компаніям висвітлювати на добровільних засадах на своїх інформаційних ресурсах додаткову інформацію про підходи до управління соціальними, гендерними, екологічними питаннями/ризиками та результати їх застосування.

Уряду **рекомендується** внести зміни до Закону про ОВД, що передбачали б оприлюднення в обов'язковому порядку текстів звітів післяпроектного моніторингу, та до Закону про екологічний аудит, які б визначили вимогу оприлюднення звітів та висновків обов'язкового екологічного аудиту.

Збір доходів та розкриття контрактів

До Стандарту 2023 включені положення, які зобов'язують розкривати більш достовірну та повну інформацію про доходи, обсяги видобутку та експорту. Така інформація дозволить проводити ефективний аналіз та створить умови для багатих на ресурси країн зміцнити своє податкове законодавство та більш ефективно збирати доходи від видобутку й експорту сировини. Багатосторонні групи зацікавлених осіб можуть використовувати звітність ІПВГ для оцінки базових механізмів збору та перевірки даних, їх аналізу та розробки рекомендацій щодо вдосконалення політик та практик управління природними ресурсами.

Підвищення ефективності розкриття інформації про видобуток та експорт сировини

Вимоги 3.2. та 3.3.

Дані про видобуток та експорт з деталізацією за проектами або навіть за фінансовими операціями дозволять проводити більш ретельний аналіз фінансових потоків у видобувному секторі. Це сприятиме виявленню та усуненню ризиків, пов'язаних із втратою доходів, таких як заниження обсягів або вартості сировини, незаконна торгівля та корупція. Відповідно до Стандарту 2023 країни-учасниці ІПВГ зобов'язані розкривати інформацію про те, як проводиться контроль та перевіряється достовірність даних про видобуток та експорт сировини, які зазвичай надходять від нафтових, газових та гірничодобувних компаній. Також підлягають розкриттю оціночні дані про обсяги видобутку та експорту корисних копалин у результаті кустарного та дрібномасштабного видобутку⁹⁷.

Ситуація зараз та рекомендації

- Законом України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”⁹⁸ та формами звітності ІПВГ передбачено розкриття інформації про обсяги видобутку корисних копалин за окремими проектами (спецдозволами)⁹⁹, що відповідає вимозі 3.2. Стандарту 2023.
- Подання компаніями та державними органами інформації про обсяги експорту корисних копалин (ані в цілому, ані за окремими проектами) Законом України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” не передбачено, проте у формах звіту та консолідованого звіту на користь держави в пункті “Загальні обсяги та виручка від реалізації товарної продукції власного видобутку у звітному періоді”

⁹⁷ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

⁹⁸ Закон України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” №2545-VIII від 18.09.2018 р. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

⁹⁹ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 858 “Деякі питання забезпечення прозорості у видобувних галузях”: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-2020-%D0%BF#Text>

наявна графа для подання інформації про загальну виручку від експорту продукції, включаючи суму без податку на додану вартість та податок на додану вартість¹⁰⁰. У Звіті ІПВГ України за 2021 р. для відображення інформації про обсяги експорту окремих видів корисних копалин за країнами світу в натуральних та грошових одиницях використовувалися дані Держстату¹⁰¹. Але такі дані наявні не для усіх корисних копалин через особливості методології обліку. Відповідно до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), що застосовується Держстатом, виокремлення категорії товарів для галузі видобування піску кварцового та глини тугоплавких не передбачається. Тому обсяги експорту та імпорту цих корисних копалин відсутні у відкритому доступі і не можуть бути наведені та проаналізовані. Держстат формує дані зі статистики зовнішньої торгівлі товарами на основі адміністративних даних митних декларацій (Державна митна служба України), довідки щодо експорту-імпорту газу природного (НАК "Нафтогаз України"), а також форми державного статистичного спостереження щодо експорту-імпорту товарів, придбаних у портах¹⁰². **Для отримання дезагрегованих даних щодо експорту корисних копалин за окремими проєктами або фінансовими операціями необхідно внесення відповідного питання до форм звітності про платежі на користь держави.**

- Стаття 42 Кодексу України про надра визначає, що державний облік родовищ, запасів і проявів корисних копалин здійснює Держгеонадра. Облік запасів корисних копалин ведеться на основі звітних балансів гірничодобувних і геологорозвідувальних підприємств¹⁰³, що подаються за формами річної звітності 5-ГР (тверді горючі, металічні та неметалічні корисні копалини), 6-ГР (нафта, природний газ, конденсат, етан, пропан, бутани, гелій) та 7-ГР (підземні води)¹⁰⁴. Ресурси та запаси корисних копалин ділянок надр, а також запаси корисних копалин, додатково розвіданих у процесі розробки родовищ корисних копалин, підлягають державній експертизі та затвердженню Державною комісією України по запасах корисних копалин (ДЗК) (стаття 45 Кодексу України про надра)¹⁰⁵. Однією із задач державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин є забезпечення достовірності оцінених запасів корисних копалин і відповідності їх якісних показників запланованим напрямом використання¹⁰⁶. ДЗК систематично проводить аналіз державного балансу запасів корисних копалин і надає рекомендації для користувачів надр щодо подання на повторну або первинну державну експертизу матеріалів геолого-економічної оцінки відповідних родовищ корисних копалин. У разі необхідності за рішенням ДЗК проводиться перевірка достовірності матеріалів геолого-економічної оцінки родовищ корисних копалин безпосередньо на місці геологорозвідувальних робіт¹⁰⁷. Діяльність та фінансові показники ДЗК перевіряє Державна аудиторська служба України відповідно до планів проведення заходів державного фінансового контролю та Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 р. № 252. В ході однієї з таких перевірок ДАС було виявлено ряд недоліків в організації діяльності ДЗК, серед яких

¹⁰⁰ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 858 "Деякі питання забезпечення прозорості у видобувних галузях": <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-2020-%D0%BF#Text>

¹⁰¹ Звіт ІПВГ України за 2021 р.: https://eiti.org/sites/default/files/2023-02/UA_EITI_Report_2021_UKR_final.pdf

¹⁰² Державна служба статистики України. Методологічні пояснення - Зовнішня торгівля товарами: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/zd/zd_rik/zd_u/zd_torg_tov_22.html

¹⁰³ Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 1995 р. №75 "Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин", п.15: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75-95-%D0%BF#Text>

¹⁰⁴ Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.03.2016 р. № 97 "Про затвердження форм звітності щодо обліку запасів корисних копалин та інструкцій з їх заповнення": <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0789-16#Text>

¹⁰⁵ Кодекс України про надра № 132/94-ВР від 27.07.1994 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#n300>

¹⁰⁶ Постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 1994 р. №865 "Про затвердження Положення про порядок проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин": <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/865-94-%D0%BF#Text>

¹⁰⁷ Там само

неврегульованість законодавством окремих повноважень, таких як періодичність проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин, що призводить до внесення неточних даних до Державного балансу корисних копалин¹⁰⁸. Контроль за правильністю обліку, стану та руху запасів корисних копалин на підприємствах здійснюють галузеві міністерства, відомства та Держпраці згідно з п. 17 Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин¹⁰⁹.

- З огляду на відсутність офіційної та достовірної інформації про кустарну та дрібномасштабну розробку корисних копалин і географічне розташування можливих об'єктів такої діяльності на територіях, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження (окуповані території), неможливо здійснити її повноцінну оцінку. У зв'язку з цим, а також зважаючи на відсутність інформації у відкритих джерелах, згідно з рішенням БГ ІПВГ¹¹⁰, **Звіт ІПВГ України за 2021 р. не охоплював розкриття інформації щодо кустарної (старательської) та дрібномасштабної розробки корисних копалин**¹¹¹.

БГ ІПВГ рекомендується:

- розглянути можливі підходи до збору дезагрегованих даних щодо експорту корисних копалин (за окремими проектами та/або фінансовими операціями) та ініціювати прийняття відповідних змін до статті 6 Закону України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” та форм звітності;
- передбачити у технічному завданні на підготовку наступного національного звіту ІПВГ висвітлення методик розрахунку обсягів і вартості експорту, існуючих механізмів моніторингу та перевірки точності даних про експорт та, за можливості, результатів таких перевірок, включаючи будь-які недоліки, пов'язані з повнотою та достовірністю загальнодоступних даних про експорт;
- передбачити у технічному завданні на підготовку наступного національного звіту ІПВГ підготовку детального аналізу та огляду нормативно-правової бази, що регулює здійснення контролю та перевірок достовірності даних про видобуток та облік балансових запасів, а також наявності у відкритому доступі даних про результати проведення державної експертизи оцінки запасів корисних копалин та здійснення контролю за правильністю обліку, стану та руху запасів корисних копалин на підприємствах з метою виявлення недоліків в існуючих механізмах моніторингу та перевірки точності даних про видобуток та запаси;
- за умови виявлення недоліків в існуючих механізмах моніторингу та перевірки точності даних про видобуток та запаси корисних копалин - ініціювати внесення змін до законодавчих та регуляторних актів;
- розглянути питання кустарного та дрібномасштабного видобутку корисних копалин, розробити план дій щодо висвітлення цієї інформації в наступних звітах ІПВГ.

Отримання даних щодо витрат компаній

Вимога 4.10.

Витрати нафтових, газових та гірничодобувних компаній можуть впливати на те, який дохід отримує держава від проекту. Відповідно до Стандарту 2023 країни зобов'язані розкривати інформацію про те, яким чином проводиться моніторинг витрат компаній, та щонайменше публікувати короткий зміст остаточних звітів про перевірку витрат та сплачених податків. Компанії та уряди заохочуються до того, щоб

¹⁰⁸ Аудиторський звіт державного фінансового аудиту діяльності ДЗК за період 01.01.2018 р. по 31.03.2021 р.: https://dasu.gov.ua/attachments/42980a14-a16d-4ce7-84ff-ea27cb90348d_%D0%90%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%94%D0%9A%D0%97_2021_%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%BD%D1%96_%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B8.pdf

¹⁰⁹ Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 1995 р. № 75 “Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин”: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75-95-%D0%BF#Text>

¹¹⁰ Протокол засідання БГ ІПВГ від 07.12.2022 р.: <https://eiti.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Protokol-zasidannia-BH-IPVH-vid-07.12.2022.pdf>

¹¹¹ Звіт ІПВГ України за 2021 р.: https://eiti.org/sites/default/files/2023-02/UA_EITI_Report_2021_UKR_final.pdf

розкривати інформацію про капітальні та операційні витрати, заявлені компаніями, а також про загальні витрати, понесені з початку реалізації видобувного проекту¹¹².

Ситуація зараз та рекомендації

Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”¹¹³ визначає, що суб’єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, мають складати фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами¹¹⁴ та оприлюднювати її не пізніше ніж до 30 квітня року, що настає за звітним періодом. Відповідно до частини 3 статті 14 зазначеного Закону видобувні компанії оприлюднюють річний фінансовий звіт та консолідований фінансовий звіт разом з відповідними аудиторськими звітами, звітом про управління, консолідованим звітом про управління, звітом про платежі на користь держави, консолідованим звітом про платежі на користь держави на своїй веб-сторінці або своєму веб-сайті (у повному обсязі). Також частиною 5 статті 12¹ Закону визначено, що підприємства, які для складання фінансової звітності застосовують міжнародні стандарти, складають і подають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність органам державної влади та іншим користувачам на їх вимогу, в єдиному електронному форматі, визначеному Мінфіном.

З метою моніторингу фінансової звітності суб’єктів господарювання проводиться аудит фінансової звітності в порядку, передбаченому Законом України “Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність”¹¹⁵. Для видобувних компаній фінансовий аудит є обов’язковим. Відповідно до статті 15 зазначеного Закону всі аудитори та суб’єкти аудиторської діяльності підлягають громадському нагляду. У разі виявлення порушень або шахрайства щодо фінансової звітності аудитор повинен спочатку поінформувати про них орган управління підприємства та спонукати його розслідувати порушення та вжити заходів щодо усунення та недопущення повторень. Якщо підприємство не розслідує це питання, тоді аудитор зобов’язаний поінформувати про це орган, який згідно із законодавством здійснює нагляд за діяльністю відповідного підприємства.

Таким чином, доходи та витрати видобувних компаній, як і результати аудиторської перевірки, мають бути представлені у відкритому доступі. Проте, у березні 2022 року були внесені зміни, які передбачають, що на період дії воєнного стану, а також протягом трьох місяців після його припинення чи скасування застосовується звільнення від відповідальності за несвоєчасне оприлюднення річної фінансової звітності та річної консолідованої фінансової звітності разом з відповідними аудиторськими звітами, звітом про управління, консолідованим звітом про управління, звітом про платежі на користь держави та консолідованим звітом про платежі на користь держави, складання та оприлюднення яких передбачено законодавством¹¹⁶.

БГ ІПВГ **рекомендується** при затвердженні технічного завдання на складання наступного національного звіту ІПВГ закріпити вимогу розкриття нормативно-правової бази, державних політик, а також заходів, вжитих для моніторингу витрат видобувних компаній та управління ризиками щодо втрати доходів. Крім цього, БГ ІПВГ варто розглянути можливості збору та розкриття даних про задекларовані витрати компаній в межах звітного періоду з розбивкою за проектами, деталізовані за операційними й капітальними витратами, а також про витрати, понесені з моменту початку проекту. У разі схвалення збору та оприлюднення такої інформації, БГ ІПВГ **рекомендується** ініціювати внесення змін, які включатимуть додавання відповідних питань до форм звіту та консолідованого звіту про платежі на користь держави.

¹¹² 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

¹¹³ Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” №996-XIV від 16.07.1999 р. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#n237>

¹¹⁴ Таксономія: <https://mof.gov.ua/uk/taksonomija>

¹¹⁵ Закон України “Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність” №2258-VIII від 21.12.2017 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>

¹¹⁶ Пп.4-1 п.1 Закону України «Про захист інтересів суб’єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» №2115-IX від 03.03.2022 р. (у редакції від 10.08.2022 р.): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>

Оптимізація процесу розкриття інформації про доходи

Вимоги 4.1. та 4.9.

Зміни в Стандарті 2023 дозволяють знизити витрати на процес розкриття інформації про доходи та платежі. Очікується, що країни та/або компанії, які впроваджують ІПВГ, регулярно оприлюднюватимуть необхідну інформацію через державну та корпоративну звітність (наприклад, веб-сайти, річні звіти), а також порівнюватимуть цю інформацію та вирішуватимуть будь-які проблеми, пов'язані з прогалинами та якістю даних у Звітах ІПВГ. На сьогодні єдина стандартна процедура передбачає залучення незалежного адміністратора для звірки платежів компаній та доходів уряду. ІПВГ розробляє альтернативні шляхи, які могли би включати підхід до забезпечення високої якості даних, що більшою мірою оснований на обліку ризиків¹¹⁷.

Ситуація зараз та рекомендації

У статті 10 Закону України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”¹¹⁸ визначено, що підготовка звіту ІПВГ здійснюється незалежним адміністратором, крім випадку, коли повною мірою застосовується електронна система подання та аналізу звітності. У разі запровадження електронної системи подання та аналізу звітності за рішенням багатосторонньої групи з імплементації ІПВГ підготовка звіту ІПВГ може не здійснюватися. Порядок функціонування електронної системи, згідно з Законом, встановлюється багатосторонньою групою з імплементації ІПВГ та повинен відповідати вимогам ІПВГ.

Зокрема, в Україні були здійснені практичні кроки для реалізації можливості подання електронної звітності. У лютому 2021 р. Міненерго прийняло на баланс Електронну систему подання та аналізу звітності ІПВГ¹¹⁹, яка дозволить спростити процес звітування та аналізу відкритих даних у сфері видобування, забезпечить простий і зручний доступ до актуальної інформації щодо видобувної галузі та використання корисних копалин. Електронна система працює в тестовому режимі, видобувні компанії мали змогу подавати через неї звіти з ІПВГ протягом 2021 року за 2020 рік.

Водночас, органи державної влади наразі не надають інформацію через цю платформу. Крім того, інформація від видобувних компаній часто завантажена на платформу у форматі, який не підлягає автоматичній обробці та вимагає ручної звірки. У зв'язку з цим функціонал електронної системи вимагає удосконалення.

Протягом 2022 р. Портал ІПВГ було доопрацьовано, зокрема, створено інтерактивні карти, 5 кабінетів доступу – для видобувних компаній, державних органів, незалежного адміністратора тощо), реалізовано інтерактивний функціонал для роботи з даними платформи через дашборди. Протягом 2023 року Портал продовжує працювати, проте деяка інформація прихована з публічного доступу через дію воєнного стану¹²⁰.

При підготовці попереднього національного звіту ІПВГ згідно з рішенням БГ ІПВГ від 07.12.2022 року¹²¹, повнота, достовірність та якість даних забезпечується та підтверджується:

- з боку видобувних компаній (приватних та державних) за підписом вищих посадових осіб цих компаній, які гарантують коректність подання даних, та/або висновками зовнішнього аудитора щодо наданих даних по кожній компанії. У разі подання видобувними компаніями Звіту про платежі на користь держави в електронному вигляді через електронну систему ІПВГ, достовірність

¹¹⁷ 2023 EITI Standard: Summary of changes: https://eiti.org/sites/default/files/2023-06/Explainer_EITI%20Standard%202023_%20Summary%20of%20changes.pdf

¹¹⁸ Закон України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” №2545-VIII від 18.09.2018 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

¹¹⁹ Портал даних видобувної галузі України: <https://eiti.gov.ua/>

¹²⁰ Звіт ІПВГ України за 2021 р.: https://eiti.org/sites/default/files/2023-02/UA_EITI_Report_2021_UKR_final.pdf

¹²¹ Протокол засідання БГ ІПВГ від 07.12.2022 р.: <https://eiti.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Protokol-zasidannia-BH-IPVH-vid-07.12.2022.pdf>

даних буде підтверджуватись кваліфікованим електронним підписом (КЕП) відповідних посадових осіб таких видобувних компаній.

- від центральних та регіональних органів влади за підписом вищих посадових осіб відповідного органу згідно з порядком взаємодії різних органів влади¹²².

БГ ІПВГ **рекомендується** узгодити та затвердити підходи до забезпечення високої надійності даних для розкриття інформації про неподаткові доходи відповідно до вимог 2, 3, 5 та 6 Стандарту 2023, одним із підходів може бути управління ризиками відповідно до стандарту ISO 31000:2018.

Уряду України **рекомендується** розробити та затвердити нормативно-правові акти для забезпечення надійного функціонування “Електронної системи подання та аналізу звітності ІПВГ”.

Підвищення рівня прозорості контрактів

Вимога 2.4.

Багатосторонні групи зацікавлених осіб повинні визначити, які видобувні контракти підлягають розкриттю, виходячи з міркувань значимості та практичності. Також необхідно враховувати, які документи вважаються додатками, а які доповненнями до контракту.

Ситуація зараз та рекомендації

Вимоги щодо розкриття видобувних контрактів визначено у статті 5 Закону України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”¹²³. 16 грудня 2021 р. було прийнято Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях”¹²⁴, яким було визначено, що копії договорів (угод) про користування надрами, укладені з 15.01.2022 р. (з дати набрання чинності цим Законом), а також зміни до цих угод мають публікуватися у відкритому доступі (однак Закон не зобов’язує розкривати тексти угод, укладених до 15.01.2022 р., у разі внесення змін до них після цієї дати).

¹²² Звіт ІПВГ України за 2021 р.: https://eiti.org/sites/default/files/2023-02/UA_EITI_Report_2021_UKR_final.pdf

¹²³ Закон України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях” №2545-VIII від 18.09.2018 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

¹²⁴ Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях” №1974-IX від 16.12.2021 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1974-20#Text>

Щодо договорів (угод), які були укладені до 15.01.2022 р. у Законі визначена вимога публікувати їхні істотні умови (назву договору (угоди), номер, дату укладання, найменування сторін; дату набрання чинності та строк дії договору (угоди); предмет договору (угоди); права та обов'язки сторін щодо користування надрами, інші права на природні ресурси; гарантії стабільності норм законодавства; особливості справляння платежів; операційні зобов'язання, зокрема програми робіт; зобов'язання щодо природоохоронних заходів; вимоги з безпеки та охорони праці найманих працівників та залучених виконавців робіт; соціальні зобов'язання, включаючи положення про участь у розвитку місцевої інфраструктури та про використання робіт, товарів і послуг, які виконуються, постачаються або надаються місцевими суб'єктами господарювання, вимоги щодо проведення громадських слухань).

При цьому статтею 1 Закону України "Про забезпечення прозорості у видобувних галузях" визначено, що договір (угода) щодо користування надрами - угода про розподіл продукції, договір про спільну діяльність або інші договори (угоди), включаючи додатки до них, на підставі яких здійснюється проектна діяльність та які укладаються між державою в особі Кабінету Міністрів України або іншого суб'єкта управління об'єктами державної власності, який згідно із Законом України "Про управління об'єктами державної власності" здійснює управління об'єктами державної власності, та суб'єктом господарювання, який здійснює діяльність у видобувних галузях. До договорів (угод) щодо користування надрами не належать угоди про умови користування надрами.

Істотні умови 9-ти угод про розподіл продукції та відповідні витяги з них були опубліковані на офіційному веб-сайті Міненерго¹²⁵.

БГ ІПВГ **рекомендується** визначити зміст поняття Додаток до договору (угоди) щодо користування надрами, а Уряду України та Верховній Раді внести зміни до Закону України "Про забезпечення прозорості видобувних галузей", додавши визначення цього поняття.

Вимога 4.2. та 4.3.

Країни заохочуються до публікації у відкритому доступі угод, у яких викладено умови продажу частки видобутку, що належить державі, або інших надходжень у натуральній формі, а також до розкриття інформації про будь-які контракти, що передбачають бартерні положення чи положення про будівництво інфраструктури, включаючи договори про надання позик із забезпеченням сировинними товарами (товарно-забезпечених позик).

Ситуація зараз та рекомендації

Станом на кінець 2022 року в Україні механізми передачі частини видобутої продукції на користь держави та механізми бартерних й інфраструктурних угод з державою не використовувалися, що закріплено в рішенні БГ ІПВГ від 07.12.2022 року¹²⁶. При цьому в анкетах для видобувних компаній при підготовці Звіту ІПВГ України за 2021 р. були включені відповідні запитання, і за результатами анкетування не було виявлено фактів передачі частки прибутків видобувних компаній на користь держави та застосування бартерних угод між видобувними компаніями і державою¹²⁷.

Слід зазначити, що в подальшому у разі укладання таких угод, вони підпадатимуть під норму статті 5 Закону України "Про забезпечення прозорості у видобувних галузях", що передбачає розкриття будь-яких видів договорів (угод), на підставі яких здійснюється проектна діяльність та які укладаються між державою та видобувними компаніями.

Вимога 6.1.

Очікується, що країни розкриватимуть контракти та будь-які інші документи, передбачені законодавством, які описують рівень та розподіл матеріальних обов'язкових соціальних витрат.

¹²⁵ Угоди про розподіл продукції: <https://www.mev.gov.ua/storinka/uhody-pro-rozpodil-produktsiyi>

¹²⁶ Протокол засідання БГ ІПВГ від 07.12.2022 р.: <https://eiti.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Protokol-zasidannia-BH-IPVH-vid-07.12.2022.pdf>

¹²⁷ Звіт ІПВГ України за 2021 р.: https://eiti.org/sites/default/files/2023-02/UA_EITI_Report_2021_UKR_final.pdf

Рекомендується передбачити процедуру оцінку того, як виконуються на практиці юридичні або договірні зобов'язання щодо соціальних та екологічних витрат або платежів.

Ситуація зараз та рекомендації

Українське законодавство не містить поняття “обов’язкових соціальних витрат видобувних компаній” та не надає переліку випадків, коли такі витрати видобувних компаній (інші, ніж сплата ЄСВ) можуть бути обов’язковими. Видобувні компанії можуть на добровільних засадах укласти з органами місцевого самоврядування угоди на реалізацію соціальних чи інфраструктурних проєктів, за якими зобов’язуються фінансувати соціальні чи інфраструктурні потреби громади, де провадять видобувну діяльність¹²⁸. Статтею 6 Закону України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”¹²⁹ передбачено, що видобувні компанії повинні розкривати інформацію про участь у соціальних проєктах чи програмах та загальну суму платежів щодо кожного соціального проєкту чи програми з окремим визначенням тих, що реалізуються в місцях розміщення виробничих потужностей. Однак українське законодавство не зобов’язує видобувні компанії чи органи місцевого самоврядування оприлюднювати тексти угод, що мають на меті реалізацію соціальних та інфраструктурних проєктів і програм. Також саме **поняття «соціального проєкту чи програми» законодавством не визначено**¹³⁰.

Оскільки вимога розкриття контрактів та будь-яких інших документів, що передбачають витрати на соціальні та інфраструктурні проєкти і програми, в Стандарті 2023 не відноситься до категорії обов’язкових, то БГ ІПВГ **рекомендується розглянути** питання розкриття/нерозкриття таких контрактів й інших документів, прийняти обґрунтоване рішення та задокументувати свої обговорення. У разі прийняття схвального рішення щодо публікації текстів контрактів (угод), спрямованих на реалізацію соціальних та інфраструктурних проєктів, варто ініціювати внесення змін до Закону України “Про забезпечення прозорості у видобувних галузях”, що врегулюють процедуру розкриття та поняття соціальних проєктів. БГ ІПВГ також **рекомендується** розглянути потребу розробки уніфікованих підходів до укладання угод про співробітництво громад і видобувних компаній, а також питання публічного контролю за виконанням таких угод.

Насамкінець зауважимо, що при підготовці національних звітів ІПВГ незалежним адміністратором було виявлено ряд невідповідностей та прогалин в регулюванні та організації процесу звітування, на основі чого сформовано перелік рекомендацій (див. розділи 10.2. у Звітах ІПВГ України за 2020 та 2021 рр.), які також слід врахувати в ході роботи над приведенням законодавчої та регуляторної бази в Україні до вимог Стандарту 2023.

¹²⁸ Там само

¹²⁹ Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях” №1974-ІХ від 16.12.2021 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1974-20#Text>

¹³⁰ Звіт ІПВГ України за 2021 р.: https://eiti.org/sites/default/files/2023-02/UA_EITI_Report_2021_UKR_final.pdf

КОНТАКТИ

+38 044 253 66 94

вул. Інститутська 18 а, офіс 3

<https://dixigroup.org/>

author@dixigroup.org